Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советеи Министрий Советеи орган («СВЕТ») Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено - Ингушской АССР

142 (5092). | ШОАТТА. 27 ноябрь, 1971 шу. | Мах 2 кап. | *Газет арадувл 1923 шера денз*

КХОЛЛАМИЙ ЙОККХА ПРОГРАММА

БархIазлагIа хержача СССР Лаккхехьарча Совета кхоалагIа сесси

Кремле дIахо болх беш я СССР Лаккхехьарча Совета сесси. Корта болаш, чIоагIа хьашти бехктокхами хеташ ювц депутаташа вай мехка коммунизм хьалъяра керда йоккха программа. 1971 — 1975 шерашта оттаяьча пхе шера плана, 1972 шерарча планен бюджетен проекташа чулацад вай Даьхен экономикен культурен низ болаш айяра, къахьегамхой вахара хьал дикка тоадара деккхараш. Коммунистически парте, цун ленински Центральни Комитета чурен арахьарен политика чIоагIа къоабал а еш, хьал а лоацаш, дувц депутаташа дерригача халкъа юкъара социалистически яхь шерра яржарах, нийслагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш кхоачашъяра лоаттабеча къовсаме доахача толамех, хьалда предложенеш тел производства резерваех пайда дикагIа эцара, Iилма - технически прогресса темпаш сихъяра, вай общество дIахо коммунизмага дIахьалхашкахьа йига оттаяь планаш сихагIа кхоачашъяра тIаерзаяь.

24 ноябра сайрийнара Къамий Совета заседани Лаккхехьарча Совета палатай заседанеш хулча зале хилар. Цун балха юкъе дакъа лаьцар чIоагIа детташ тIоараш а долаш тIанийцача новкъосташа **А. Н. Косыгина, Д. С. Полянске, А. Н. Шелепина, П. М. Машерова, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидова, Д. Ф. Устинова, Б. Н. Пономарева.**

1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера плана, 1972 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен плана, 1972 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджета, 1970 шера СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчета хьакъехьарча дешаех лаьца планово-бюджетнии отраслевни комиссей содоклад йир Къамий Совета планово - бюджетни комиссе председатела депутата К. М. Герасимова. Комиссе цIерагIа цо предложени лу сесси хьажийта хьачуенна, парте XXIV съезда еннача КПСС ЦК Отчетни доклада тIа, съезда резолюце тIеи Директиваш тIеи хьаоттаяьча положенешка хьежжа кийчъяь 1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера план къоабалъе. Цу плана тIа хьахьекхай, белгалдаьккхар оратора, ерригача союзни республикай халкъа боахам массе оагIорахьарен боаррамагIен дегIаккхувлара ленински къамий политика.

Кагирхой гIулакхашта йолчен Iалам лорадарен Къамий Совета комиссеша дакъа а лоацаш союзни республикай министрий советий, министерствай, ведомствай викалашца цхьана планово - бюджетнии отраслевни комиссеш ишта хьежай 1972 шера халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планага а, хIаьта из къоабал а еш, производство алсамъяккхара, ассортимент тоаяра, цхьадолча товарий остаткаш юкъейоалаяра чотах товарашта реализаци яра план 117,5 миллион лакхъярах предложени яла мегаргдолаш а лаьрхIад.

Иштта предложени еннай 1972 шера бюджета доходаш а 120 миллион сома алсамъяха.

Кхы тIа а шоашта ахча хьожадара хьакъехьа союзни республикай министрий советий дехарга хьежачул тIехьагIа, комиссеша дикка алсамъяха мегаргйолаш лаьрхIад союзни республикай бюджетий расходаш. Дукха ахча хьожадергдолаш да районни централи болхлой поселкаши хозъяра - тоаяра, инвентари оборудовании эцара, больницашта, школашта, кхыча социально - культурни учрежденешта реконструкци яра.

Экономически социальни декхараш кхоачашдара кердача пятилетке капитальни гIирсаш хьалдара йоккха программа оттаяй. Ерригa дIайохийташ йола капитальни вложенеш бархIлагIча пятилеткаца нийсйича 42 процент дукхагIа хургья. ДукхагIа хоатташ дола товараш хьадарца юкъарчал доацаш дувзаденна дола промышленноста доакъош дегIадоаладарга дIайохийта капитальни вложенеш 60 процент дукхагIа хургья, хIаьта бахача наха бытовой гIулакхаш дара объекташ хьалъярга — шозза гаргга дукхагIа.

ДIадахача пхе шераца нийсйича дикка алсамйоахаргья юрта боахамга дIайохийта капитальни вложенеш. Юрта боахама материально - технически база чIоагIъяран цу даькъе производствана интенсификаци яран тIаерзаяьча мероприятей бIарчча комплекс чакхйоаккхаргья.

ДIахо докладчика дийцар керттерча производственни фондех, капитальни вложенеех, къахьегама ресурсаех пайда дикагIа эцанза, изделей дикал лакхъянза, хьурматдолаши кхомбеши доал данза дарг ца хиларах.

Пятилетка заданеш кхоачашъяра гIулакха лоархIаме дакъа кхоач, аьлар юххера шийн къамаьл чакхдоалаш К. М. Герасимова, боахамен социально - культурнии гIирсаш хьалдара дешаш къестадара йоккхий бокъонаш еннача къахьегамхой депутатий моттигерча Советашкеи цар исполнительно-распределительни органашкеи.

Планово - бюджетнии отраслевни комиссей содоклад чакхъяьнначул тIехьагIа препеш йолаелар ден повестка цхьоалагIча, шоллагIча, кхоалагIча пунктех лаьца.

Эггара хьалха къамаьл дир Белоруссе Компарте ЦК секретара депутата **Л. Н. Аксенова.** КПСС XXIV съезда Директивашка хьежжа кийчъяьча, КПСС ЦК Политбюроси укх деношка хиннача КПСС ЦК Пленумой къоабалъяьча, вай сесси хьажийта хьачуеннача кердача пятилеткерча халкъа боахама плана проекто а хIаьта иштта 1972 шера планен бюджетен проекташа а аьлар цо, хьахьокх, вай парте, советски халкъа гIулакхийн уйлаий йоккхал, хьахьокх. марксизма - ленинизма идеяй боккха, кхолламаш ду низ.

Дукха къамаш дахача Советски Союза вежарашха долча халкъий, бIарччача дезале доккхийн чоалханеи коммунизм хьалъяра декхараш толаме кхоачашду белорусски халкъо. Республика халкъа боахам дегIабоалабеча доаха толамаш а дийца, депутата белгалдаьккхар, ленински къамий политика, социалистически интернационализман советски халкъий доттагIлен сийлахь - боккха низ толар цар къаьгтан дог тешадеши хьахьокхаш хилар.

Депутата предложени елар пхе шера плана проект а хIаьта иштта 1972 шера йолча планен бюджетен проекташ а СССР Союза Лаккхехьарча Совета комиссеша яь заключенеш теркал а еш, чIоагIъе, аьнна.

Трибуна тIа ва Таджикски ССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель депутат **М. Холов.** Цо белгалдаьккхар, хьатIадоагIача шерен пятилеткан плана а хIаьта иштта 1972 шера бюджета а проекташ юххье денз чакхъяллалца КПСС XXIV съезда дух чуйоаллаши коммунизма материально - технически база хьаяра тIаберзабаь парте генеральни никъ хьахьокхаши хилар. Оратора дийцар СССР Лаккхехьарча Совета укх сессега кхаччалца Таджикски ССР баьча балха итогех. Юрта боахаме карагIдийннача хIамаех ше дувцаш, цо хоам бир, укх шера, хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадоллашехьа а, республике хIанзалца ца хьийкъача гайпара чIоагIа боамби хьийкъа хиларах — юкъера лаьрхIача хIара гектара гIара 29,7 центнер. Паччахьалкхенга хIанзле а беххкаб 775 эзар тонн бийда боамби.

Азербайджански ССР Министрий Совета председатела депутата **А. И. Ибрагимова** ше къамаьл деш белгалбаьккхар вай парте арахьарча политика низи цунах доала беркати. Укх деношка хиннача КПСС ЦК Пленумо, аьлар оратора, ла а дийгIа йийцар КПСС XXIV съезд хинначул тIехьагIа дунен халкъашта юкъе Центральни Комитето легладаьча гIулакхий хьакъехьа КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад. Ерригача партена, дерригача халкъа ловр кхоачаш а деш, Пленумо массава раьза а волаш къоабал а йир, ма ярра хьал а лаьцар съезда оттаяь арахьарча политика программа кхоачашъяра ЦК Политбюрос баь болх. Берригача советски наха а санна, Азербайджана къахьегамхоша дег тIара къоабал а бу, ма барра хьал а лоац лаьттан тIа машари кхерамзлен хилийтара тIаберзабаь парте никъ.

КПСС XXIV съезда решенеша дегаш гIоздаьха болча мехкарча мехкдаьттахоша толаме дIайолаяьй нийслагIа пятилетка: тIеххкоачашъеш я мехкдаьттен гази дахара паччахьалкхен планаш. интенсификаци еш я производствана, белгалдаьккхар ше къамаьл деш СССР мехкдаьтта промышленноста министра депутата **В. Д. Шашина.** Укх шера 372 миллион тонн совгIа доаккхаргда мехкдаьтта — дIадахача шерарчул 23 миллион тонн дукхагIа.

Хоаш ма дарра, 1975 шера мехкдаьтта даккхара боарам 480—500 миллион тонн оттабаьб парте XXIV съезда Директиваша. Сессе ювцаш йолча плана проекта тIа цу боарама лакхагIа йола оагIув лаьрхIай.

Мехкдаьттахой лаьрхIа кийчъу шоашта хьалхашка латта лоархIамегIара декхараш кхоачашде.

ДIахо ма дарра дийцар министра кердача пятилетке мехкдаьттан газовни районаш дегIаахарах.

Узбекистана Компарте Хорезмски обкома хьалхарча секретара депутата **М. Худайбергенова** ма дарра дийцар нийслагIча пятилетка хьалхарча шера планови заданеш толаме кхоачашъеш йоаллача республикана карагIдувла хIамаш. Къаьстта доккхий толамаш даьхад боамби кхебаро — республика халкъа боахама керттерча даькъо. Оратора дагабохийтар республикански партийни актива собране къамаьл деча хана Л. И. Брежнева боамби халкъа боахама боккхача лоархIаме а лоархIаш баь мах. Оаха чIоагIа дег чу лаьцар, фо санна эш мехка боамби аьнача КПСС ЦК Генеральни секретара дешаш, белгалдаьккхар депутата. Вай Даьхе маьхерча бедалца — боамбеца Iалашъелгах вежарашха долча советски халкъашта хьалхашкара шоай керттера интернациональни декхар лоархI Узбекистана къахьегамхоша. ИйслагIа пятилетка чакхйоалаш шера 5 миллион тоннага кхаччалца из баха лаьрхIа ба уж.

Къамаьл ле дош лу «Воркутауголь» комбината «Капитальная» шахта комплексни бригада бригадира **Ю. П. Бронниковна.** Депутата хоам бир заполярни кочегарка къахьегамхошта карагIдаьннарех. Шийн новкъостий, Воркутерча къахьегамхой цIерагIа цо сессе дакъа лоацараштa дош делар, комбинатерчеи городерчеи болхлоши гIулакхерча нахеи нийслагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра долла хIама дергхиларах. Ю. П. Бронникова дIахо дийцар производства эффективность лакхъярах, къахьегамга дIадодар ма могга лохдарах.

Трибуна тIа ва Казахстана Компарте Центральни Комитета секретарь депутат **М. Б. Иксанов.** Сессе ювцача докладаш тIа а депутаташа даьча къамаьлаша а дог тешадеш хьахьекхад, аьлар цо, дIадахача пхе шера вай халкъо мел доккхий толамаш даьхад. Вай мохк дегIабоалабеча даьхача кердача толамаша тешал ду, халкъа боахама деррига доакъош дIахо дегIадоаладара, коммунизма материально - технически база хьаяра декхараш кхоачашдеча хана КПСС Центральни Комитет, цун Политбюро, Советски правительство тIагIерттан корта болаш дола гIулакхаш чакхдоахаши хинна хилара. БархIлагIча пятилетке Казахстано даьхача толамех ше дувцаш, оратора белгалдаьккхар, экономика селлара чIоагIа дегIаена ха республикана яйза ца хилар. Казахстана толамаш — из да дерригача советски халкъо, вежарашха йолча ерригача республикаша юкъа хьийгача къих хьахийнар.

Цу тIехь чакхъяьлар Къамий Совета заседани.

* * *

25 ноябре Iуйрийна 10 сахьат даьлча СССР Лаккхехьарча Совета палатий заседанеш хулча зале гулъелар Союза Совет.

Депутаташеи хьаьшашеи безаме тIоараш а детташ тIанийцар новкъостий **Г. И. Воронов, В. В. Кунаев, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, П. Е. Шелест, В. В. Щербицкий, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, М. С. Соломенцев, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев.**

Заседани хьайийллар СССР Лаккхехьарча Совета Союза Совета Председатела депутата **А. П. Шитикова.**

Старейшинай Совето тIадиллaрагIа цо предложени елар Союза Совета Массазарча комиссей состава юкъе хувцамаш дара хьакъехьа.

Законодательни предложеней комиссе председатель депутат **М. С. Соломенцев** хIанз РСФСР Министрий Совета председателалла болх беш а шийгарча гIулакхага диллача СССР правительствана юкъе водаш а хиларца дувзаденна предложени лу комиссе председатела декхарех из мукъавалийта. Законодательни предположеней комиссе председателалла харжа могаву КПСС ЦК секретарь депутат **И. В. Капитонов.**

Предложенеш массава раьза а волаш тIаэц.

Предложени лу торговле, бытовой гIулакхаш дара, коммунальни боахама комиссе председатела декхарех депутат **Ф. А. Сурганов** СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела заместителалла харжарца дувзаденна мукъавалийта. Цу комиссе председателалла харжа могаву къахьегамхой депутатий Пермски областной Совета йсполкома председатель депутат **Б. В. Коноплев.** Иштта предложени лу депутат **Л. П. Вадер** СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела заместителалла харжарца дувзаденна кхыча мехкашцарча гIулакхашта йолча комиссе члена декхарех мукъавалийта а СССР Лаккхехьарча Совета Президиума членалла харжарца дувзаденна гIишлошъярен гIишлой материалий промышленностен комиссе члена декхарех депутат **Г. В. Романов** мукъавалийта а.

Депутаташа массава раьза а волаш тIаэц уж предложенеш.

1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера плана, 1972 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен плана, 1972 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджета, 1970 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчета хьакъехьарча дешаех лаьца планово-бюджетнии отраслевни комиссей содоклад йир Союза Совета планово-бюджетни комиссе председатела депутата **П. А. Розенкос.**

ИйслагIа пхе шера план, аьлар цо, из я вай общество экономически социальни дегIаахара йоккха программа, материальни производство дIахо лакхъялара, халкъа вахара хьал тоадалара, социалистически культура тоаялара программа.

Союзни республикай министрий Советий, СССР Министерствайи ведомствайи викалашца цхьана Союза Совета планово - бюджетни отраслевни комиссеш хьежар 1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера планага, 1972 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен планага, 1972 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджетага, 1970 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йолча отчетага.

Вай парте планашка, белгалдаьккхар оратора, къаьстта уйла тIайохийт керттера декхар кхоачашдара — социалистически производство лакхача темпаегIа дегIаккхувлара, цун эффективность лакхъяра, Iилма - технически прогресса, къахьегама овсарле сихха лакхъяра ларда тIа халкъа вахара материальнии культурнии боарам дикка айбелга Iалашдара.

Масала, къаман дохода лаьрхIа йола общественни къахьегама овсарле пхе шера 34 процент лакхлургья, хIаьта цун чотах йоаккхаргья тIаккхетача къаман дохода 4/5 дакъа совгIа. СихагIча темпаегIа дегIаухаргда халкъа боахаме технически прогресс белгалйоаккхаш дола промышленноста доакъаш.

Белгалдаьккхача лоархIаме да, йоах докладчика, халкъа боахам дегIабоалабара плано укх шерарчул лакхагIа заданеш 1972 шера лоархIамегIарча хьокхамашта оттаеш хилар.

Шийн эггара сийлахь гIулакх лоархI парте халкъа хьашташ теркалдарах, цун вахара, из духовнии культурнии дегIаахара йоакхо ярах. Из лоархIамегIара декхар кхоачашде лерхI пхе шера плано: итт шера, 1966 шерагара 1975 шерага кхаччалца, къаман доходах текущи потребленена пайда эцаш йола сумма шозза хIана хилац аьнна дукхагIа хургья. Пятилетка чакхйоалаш болхлойн гIулакхерча наьхеи юкъера алапи бетта 150 сом хIана хилац аьнна, е 1970 шерачул 22,4 процент дукхагIа хургда.

Бетта юкъера лаьрхIача колхозхой къахьегамах луш бола мах 30 процент совгIа дукхагIа хургба. Цу юкъа бахача наьха ахчан доходаш 40,7 процент лакхлургья, хIаьта розничнии товарооборот — 41,8 процент.

ДIахо докладчика йийцар укх пхе шера къоастае езаш йола проблемаш. Царех цаI — керда юкъе йоалаеш йола мощносташ караерзаяр. Производствана комплексни механизаци яра, из дикагIа вIаштIехьъяккхара, балхаш дикагIа тоадара декхараш латт гIишлошъерашта хьалхашка.

Вай Даьхе социально - экономически дегIайоалаяра программа шоай кхоаччара, дулхах - цIех дола гIулакх санна тIанийцар городашкарчеи юрташкарчеи къахьегамхоша, аьлар докладчика шийн къамаьл чакхдоаллаш. Мехка шерра яьржай нийслагIча пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра дерригача халкъо лелаю социалистически яхь.

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

ПХЕ ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

ЙОККХА КОТАЛО

РЕСПУБЛИКА ПРОМЫШЛЕННОСТО ЦХЬАЙТТА БЕТТА ПЛАН ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш нийслагIча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегача мехкдаьтти гази доахача управленей, заводий, фабрикай коллективаша доккхий толамаш даьхад промышленни производство дIахо дегIайоалаеча.

Ханал хьалха, 25 ноябре кхоачашъяьй лоархIамера изделеш арахецареи продукцена реализаци ярен 11 бетта план.

Ноябрь чакхбалалехьа планал совгIа миллионий сома маьха продукци арахецаргья цар.

Укх шера арахийца продукци соахк цу ханарчунца нийсйича 8 процент дегIаенай. ТIаккхийтта продукци ерригa хIана яц аьнна къахьегама овсарле лакхъяра чотах кхийттай. Цо хьахьокх общественни производства эффективность лакха йолга.

Соахк цхьайтта беттачул дукхагIа даьккхад мехкдаьттен гази, дукхагIа арахийцай мехкдаьттан мехкдаьттахимеи продукташ, электроэнерги, цементировочни агрегатий мехкдаьтта аппаратура, электроподстанцеш, электрографически машенаш, аьшкабетоний конструкцеши оатхалаши, мебель, дулх, маршаш, мерза шура, нахча, культурно - бытовни боахаме леладуи товараш.

Социалистически яхье хьалха я «Октябрьнефть», «Сунжанефть», «Старогрознефть» мехкдаьттен гази доахача управленей, мехкдаьттагазови управлене, Грозненски химически комбината, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, производственно-товарни контора, Электромеханически завода «Союзавтоматстрой» опытно - экспериментальни завода, «Электроприбор» завода, «Грозэнерго» районни энергетически управлене, Грозненски, Шелковской, Ведана, Назрановски хьунбоахамий, № 3 йолча маькхъеча завода, Назрановски маькхъеча завода, кхыча предприятей коллективаш.

Экономически стимулировани чIоагIъярах, машенехи оборудованехи дикагIа пайда эцарах, керда техникеи технологии производствана юкъе кхахьарах, производственни процессашта механизаци автоматизаци ярах, къахьегам Iилман ларда тIа баккхарах, изобретательскии рационализаторскии болх тоабарах йиш хиннай укх шера 11 бетта къахьегама овсарле, соахк цу хана хинначул, 8 процент лакхъе.

Нохч - ГIалгIай республика промышленни предприятей болхлойн специалисташи керда резерваш а лехаш лакхара социалистически декхараш тIанийду 9 пятилетка хьалхарча шера план толамца кхоачашъяра.

СЕССЕ БОЛХ БЕЧА ДЕНОШКА

Пхе шера план тIаэцаш вай Даьхен столице Москве хIанз СССР Лаккхехьарча Совета сесси болх беш йолча хана боккха толам баьккхаб Анисимова цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача завода цхьоалагIча цеха № 21 — 2 йолча установка коллективо. 24 ноябре кхоачашъяьй цо шера план.

Шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра яхь йоаржаяьча установка коллективо укх юхе йисача хана итташ эзараш сома маьха продукци лургья Даьхенна планал совгIа.

Укх шера план ханал хьалха кхоачашъяь кхоалагIа установка я из.

А. ЛУНИЧКИНА.

СИХА ХЬАЛЪЮ БУРОВОЙШ

Грозненски бурув тохара балхий управлене мастер В. И. Пономаренко керте латтача бригада укх деношка Эльдарово майде ханал 6 ди хьалха хьалъяь яьккхар № 86 йола буровой. Из толам боаккхача хьинаре къахьегарца белгабаьлар вышкашъераш ин. Ермоленко, Куценко, кхыбараш.

Укх шера хIанз из шоллагIа скважина сихача методагIа ханал хьалха хьалъяьй цу бригада вышкашъераша.

Д. ГАБАЕВ.

Шелковской районе дикагIчарна юкъе лоархIаш я «Путь к коммунизму» яха колхоз. ХIара шера лакхлу боахаьо кхашкара чукхухьа хьувкъам. Лаьтта леладара культура лакхъярца дувзаденна да из.

Колхоза кхаш леладерашта юкъе къаьстта белгалбувл Токарев Николай Васильевич керте латтача бригада къахьегамхой. Хьаэцаргда вай 1971 шу. Бригада доалахьа 350 гектара тIа дIадийна кIа, 120 гектара тIа дIабийна мукх, 80 гектара тIа дIайийна ялата лаьрхIа хьажкIаш, кхыйола культураш яр. Уж ерригаш а дика хьувкъайир. Масала, план 21 центнер йолча хIара гектара тIара 26 центнер кIа чуийцар бригада.

ТIадоагIача шера шоай балха хьокхамаш кхы а лакхде лерхI бригада коллективо. Агротехника бокъонаша дIадеххача тайпара аьхача лаьтта дIайийнай гурахь ю культураш. Дехнашта а цу тайпара зене йолча кхыйолча хIамашта а дукъала кхашта ядохимикаташца обработка яьй укх деношка, хIаьта цул хьалхагIа минеральни удобренеш а тайсай.

СУРТА ТIА: Н. В. Токарев бригада кхай тIа ядохимикаташца обработка ярах хоам беш дола улг дIаоттадеш воалл.

С. ХАКИЕВА сурт.
А. ЮНУСОВА текст.

СССР Лаккхехьарча Советe хула хоржамаш

ПЛОТНИК САЛАМОВ ГIАЗМАХЬМА—ДЕПУТАТАЛЛА КАНДИДАТ

СССР Лаккхехьарча Совета УказагIа Нохч-ГIалгIай АССР № 416 йолча Гудермесски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета депутат харжара 1971 шера 19 декабре хоржамаш де оттадаьд.

Укх деношка город Аргунерча «Чечингсельстрой» треста 557 йолча дIа-юха лелача механизированни колонна клубе цу хьалха латтача гIишлошъеча организаце коллектива хоржамашта хьалхара собрани хилар. Ше къамаьл дIададеш КПСС Шаьла райкома хьалхарча секретара нов. Осмаева гулбеннарашка дIаккхайкадир ПМК-557 келлектива сий а деш цунна Советски Iаьдала лаккхехьарча органа депутаталла харжа кандидат белгалваккха бокъо еннилга.

Трибуна тIа ва постройкома профсоюза председатель нов. Баширов:

— Аз предложени лу, — йоах цо, — кандидаталла вай ПМК дахчан пхьар Саламов Асхьаба ГIазмахьма оттаве.

Из ваьв 1936 шера Шаьла, ахархочун дезале. Юххьанца 1953 шера совхоза болхло волаш къахьега волавеннав. Дахчан пхьара говзал ше Iомаяь ваьлча «Чечингсельстрой» тресте балха а а этта тешшамеи къахьегама овсарле лакха йолаши къахьегарах хIанз массане сий деши лоархIаши ва из. Къахьегама хьалха латта методаш балха юкъеккхувларца, болх лерттIа вIаштIехьбаккхарца даим шийн балха заданеши социалистически декхараши тIеххкоачащдеш хьавоагIа.

ДIаяхача пятилеткагIа шийн план 113 процент кхоачашъяьй цо, хIаьта кердача пятилетка итт бетта — 125 процент. В. И. Ленина 100 шу дизара юбилей езъеш «За доблестный труд» яха медаль еннай цунна. Цун сурт доал КПСС Шаьла райкома, «Чечингсельстрой», ПМК-557 сийлен доскаш тIа, сийлен книжка тIа дIаязъяьй ГIазмахьмий цIи. «РСФСР социалистически яхьа отличники» коммунистически къахьегама ударники ьола нов. Саламов 1971 шера Советски Союза Коммунистически парте членалла хьаийцав.

Асхьаба ГIазмахьма боккхача безамца шийн йIаьхий опыт къоначарна дIайовзийт, лоацача юкъа дахчан пхьара професси Iомаяьй цо 30 сага.

Нов. Баширова енна предложени чIоагIа раьза хинна хьаллоацаш къамаьлаш дир укхаза производственно-технически отдела техника А. И. Подоваленкос, кадрашта йолча инспектора Р. Басхановас, слесара У. Дускаева, штукатура М. Оздамирова. Уж берригаш цунца массехк шера болх баьи из дика вовзаши ба.

Хоржамашта хьалхарча собране гулбеннараш цхьа барт а болаш Саламса Асхьаба ГIазмахьма № 416 йолча Гудермесски хоржамий округе гIолла СССР Лаккхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаве соцам тIанийцар, хIаьта цунгара цу хьакъе мукъа беха а лаьрхIар.

1971—1975 ШЕРАШКА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПХЕ ШЕРА ПЛАНАХИ 1972 ШЕРА СССР ХАЛКЪА БОАХАМ ДЕГIАБОАЛАБАРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАНАХИ ЙОЛА

СССР Министрий Совета Председателан А. Н. КОСЫГИНА доклад

КПСС XXIV съездо кIоаргтен массе оагIорахьарен анализ йир коммунизм хьалъяра хIанзарча этапа, советски экономика дегIаахара итогий, аьлар А. Н. Косыгина. ДIаяхача бархIагIча пятилетка шераш белгалдаьнад мехка политически, экономически, социальни вахара дерригача доакъошка доккхий толамаш дахарца. Цу толамаша диза бакъду парте оттаяь политика нийса хилар, тешавеш хьахьокх цуя вахара низ.

ДIаяхача пятилетка керттера итог латт КПСС XXIII съездо оттадаь хинна керттера экономически социальни декхараш толамца кхоачашдарах.

БархIагIча пхе шера план кхоачашъяр бахьан долаш мехка экономически - потенциал дикка лакхъелар. Халкъа боахамерча керттерча фондаш мах хIанз 740 миллиард сом гаргга ба. Укх тIеххьарча 10 шера керттера производственни фондаш 75 процент гаргга кердаяьхай.

КПСС XXIV съездо къоастадир мохк дIахо дегIабоалабара керттера лостамаш. Социалистически общество дегIаахара кердача торонашкеи дIадехарашкеи хьежжа йолча Iилман ларда тIа оттаяьча социально - экономически программаца кийчйир партии халкъи, нийслагIча пятилетке халкъа боахам дегIабоалабара Директиваш кIоагIйир.

Съездо СССР Министрий Совета тIадиллар тIаийцача Директивай ларда тIа пятилетка шераштa йийкъа йола 1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара план оттаяр.

СССР Лакхехьара Совет хьажийта Министрий Совето хьачуенна пхе шера план оттаяьй съезда Директиваша маяхкара.

Пхе шера план оттайир КПСС Центральни Комитетен Советски правительстван хьалхле а лелаеш. СССР Госплана цхьана из оттаеча дакъа лоацаш хилар министерстваши ведомстваши, союзни республикай Министрий Советаш, профсоюзаш, моттигера плановой боахама органаш, Iилмай Академи, кхыйола Iилма учрежденеш. КПСС XXIV съезде, республикашка партийни съездашка, краяшкеи областашкеи, городашкеи районашкеи партийни конференцешка, юкхьанцарча партийни организацей собранешкеи къахьегамхой собранешкеи юкъейоалаяьча предложенешка. хIаьта ниттa болхлошa, колхозхоша, специалисташа, Iилмахоша юкъейоалаяьча предложенешка хьежар.

Плана проект йийцар укх денoшка хиннача КПСС Центральни Комитета Пленуме, керттерча дакъе мога а йир.

КПСС XXIV съездо белгалдаьккха пятилетка керттера декхар латт социалистически производство лакхача темпашца дегIайоалаяра, цун эффективность лакхъяра, Iилма-технически прогрессах, къахьегама овсарле сихха лакхъяра ларда тIа халкъа вахара материальни культурни боарам дикка лакхлурга Iалашдарах.

Докладчико белгалдаьккхар вай парте из курс пхе шера плана заданешка къаьгга хьахьекха хилар.

Цкъа-дале, плана тIа я сага вахара дерригa оагIонаш хьалхарчул дикка дуккагIа чулоацаш йола шерра социальни программа. Халкъа вахара хьал чIоагIгIа лакхдара халкъа боахама йIаьхха ханна ен йолча ориентаце дIадайхар нийслагIча пятилетке мехка общественни ресурсаш цIаьхка а дIа-юха нийсъелген экономике доккхий структурни хувцамаш делгеи. Из эггара хьалха гучадоал: — потребленега дIадохийта къаман дохода дакъа доккхагIа хиларца:

— халкъа эша товараш хьадеча производствах бахача наха гIулакхаш деча сферан хIанзара материально - технически база хьаяргa дIайоахийтача капитальни вложеней дакъа лакхдарца;

— промышленни продукце еррига чa объема юкъе халкъа эшача продукце дакъя доккхагIа хиларца:

— бахача наха гIулакх деча сферана юкъе дикка дуккагIа къахьегама ресурсаш яхийтарца.

ШоалагIа - дале, плано лерхI дIахо а мехка общественни производство халданза шерьярен обороноспособность Iалашъярен лард йола еза - йоккха промышленность чIоагIа дегIайоалае.

КхоалагIа - дале, плано Iалашкхоачашъелга. Из программа кхоаду парте оттаяь юрта боахам дегIабоалабара йIаьххача ханна йола комплексни программа чашъяра эггара керттера хьал хургда юртбоахама производствана интенсификаци яр.

ДиъалагIа - дале, общественни производство дегIаярен цун эффективность лакхъярен лакхача темпай керттера средство хулаш латт Iилма - технически прогресс сихъярах цаI йола паччахьалкхен технически политика чакхъяхарах.

1971 — 1975 шерашта лаьрхIа йола халкъа боахам дегIабоалабара тешшаме лакха темпаш КПСС XXIV съезда бокъонца Директивашка хьежжа я. Плана тIа оттаяь я пятилетка хIара шера йола заданеш.

Докладчико белгалдаьккхар нийслагIча пятилетка социально-экономически декхараш кхбачашдара керттера хьал дIахо а мехка дерригa производительни ницкъаш дегIадоаладар, материальни производство дикка айяр, цун эффективность лакхъяр долга.

НийслагIча пятилетке вай экономика дегIайоалаяра гигантски масштабаш ювцаш, оратора белгалдаьккхар 1975 шера халкъа боахамера еррига керттера фондаш триллион сом совгIа хургхилар. Ахчанца лаьрхIача шера арахецача промышленни продукце боарам хIама па эшшаш 580 миллиард сом хургба. Цхьа триллион киловатт - сахьат дукхагIа йоаккхаргья электроэнерги, 150 миллион тонн гаргга лоаладергда болат, 500 миллион тонн гаргга доаккхаргда мехкдаьтта. Цемент яккхара боарам 125 миллион тоннага кхоачаргба. 11 миллиард квадратни метр ергья тканеш, хIаьта телата кога гIирс 830 миллион пара. Пятилетка чаккхйоалаш валовой лаьрхIа доаккха ялат 200 миллион тонн хурга, 16 миллион тонн гаргга доаккхаргда дулх, шура — 100 миллион тонн, фуаш 52 миллиард.

1975 шера промышленни юртбоахамен продукце беррига боарам хIанзарча США промышленни юртбоахамен производства боарамал лакхагIа хургба. Из, новкъостий, лоархIаме веха я СССР-ан капиталистически мехкаштен юкъе латтача экономически яхье.

Кердача пятилетке вай декхарийла да Iилма - технически пропрогрессаи цу ларда тIа къахьегама овсарле лакхъярен гIулакха дIахьалхашка довла. Бокъонца цу сфере боал хIанз дунен шин системана юкъерча экономически яхьа керттера лостам.

Iилма - технически прогресс сихъярах йола КПСС XXIV съезда решенеш нийслагIча пятилетке материальни производство дегIайоалаяра плана ларде оттаяьй. Iилма - технически прогресса программа лерхI общественни производствана интенсификаци елген цун эффективность лакхъелген Iалашдергдола, хIаьта нийтта Iилманен техниканен карагIдаьнарех практически пайда эца йиш хулийтаргйола хьада проблемаш оттае.

Iилма - технически прогресс сихъяра керттера лоархIам болаш да Iилма дегIадоаладар, цун эффективность лакхъяр, Iилмана карагIдаьнараш производствана юкъедоаладара ханаш лоацъяр.

Укх карарча пятилетке Iилма тохкамаш дарген Iилма учрежденей экспериментальни база чIоагIъярген паччахьалкхено дIадохийтар дIадахача пхе шера хинначул 60 процент совгIа лакху.

Технически прогресса ларда тIа общественни къахьегама овсарле дIахо дикка лакхъе лерхI пхе шера планагIа. Масала, промышленносте 1975 шера къахьегама овсарле 39 процент гаргга лакхлургья, юрта боахама общественни секторе — 38 процент, гIишлошъеча — 37, машенаькъа транспорте — 23 процент лакхлургья. Кхыча дешашца аьлча, из да продукце единица яккхарга дIабола къахьегам пхе шера чIоагIгIа кIезигагIа хургба, яхилга. Нагахьа сайна 1 миллион сома маьха валовой общественни продукт яккхарга 1960 шера 267 болхлочун къахьегам дIабаха бале, 1970 шера 150 болхлочун къахьегам дIабаха бале, 1975 шера 113 болхлочун къахьегам мара гIоргбац.

ЛерхIача тайпара къахьегама овсарле лакхъелга материальни производстве болх беш бола нах пхе шера 4.7 миллион саг мара дукхагIа хилийта везаргвац. Пхе шера тIаккхета еррига къахьегама ресурсаш 10 миллион саг гаргга хургхилар белгал а даьккха, докладчико хоам бир юхеиса 5 миллион саг просвещене, ундахIено лораеча, бахача наха гIулакх деча сфере, производственни доацача кхыча доакъошка болх беча болхлошта тIаккхетаргхиларах.

Социально - экономически декхараш кхоачашдеча керттера лоархIам болаш да промышленни производство дегIайоалаяр, промышленноста эффективность лакхъяр. ДIаяхача пятилетке хиначоа юхе промышленни продукци дикка дукхагIа арахеца лерхI плана тIа: вIаши нийсдеча маьхашка диллача бархIагIча пятилетке 125 миллиард сом тIаккхийтача метта нийслагIча пхе шера 174 миллиард сома маьха тIаккхетаргья из.

Пятилетка эггара керттерачарех цхьа декхар да халкъа боахама доагоpа энергетически база дIахо а чIоагIъярн технически кийчъярн.

Пхе шера плана тIа лаьрхIад дIахо бедала промышленноста доакъош, Iаьржен бос болеи металлурги, химически промышленность дегIайоалае.

Машинаш хьаяра программа Iалашцау кхы а лакхагIча техническ боараме еза - йоккхача промышленноста дерригa доакъош дегIадоаладелга, дIахо а вай мехка обороноспособность чIоагIъелга, юрта боахама материально-технически база чIоагIъелген кердайоаккхилгеи, ейга, кхачан промышленность, хIаьта нийтта бахача наха гIулакх деча сфера предприятеш а технически юха кийчъелга.

Машинаш хьеча оттадаь доккхий декхараш толамца кхоачашде лерхIаш цун доакъошка дIайоахийта капитальни вложенеш ДIаяхача пятилетке хиннарел шоззa дукхагIа хулийтаргья.

Пхе шера планагIа лерхI халкъа эша товараш хьадар чIоагIгIа лакхде. 1970 шера хинначул 49 процент дукхагIа арахецаргда уж 1975 шера. Ниттa дукхагIа уж хьадаро дIадехарда ейгачеи кхачани промышленноста дукха керда предприятеш болх бе йолайолийтилга, болх беш йола заводаши фабрикаши технически юхакийчъелга.

Пхе шера плана тIа юртбоахама продукци яккхара боарам КПСС XXIV съезда Директивашка хьежжа белгалбаьб. Баьча лоархIамагIа лаьтта 100 гектара лоархIаш колхозашкеи совхозашкеи йоаккха продукци хIанзачул кхоалагIа дакъа хилал тIаккхетаргья. Дикка дукхагIа эцаргья паччахьалкхено юртбоахама продукташ.

1971 — 1975 шерашка юрта боахам дегIабоалабара паччахьалкхено колхозашеи къоастаю 129 миллиард сома капитальни вложенеш. Пхе шера юрта боахамга кхоачаргья юкъера лаьрхIа хIанззъярел доккхагIа низ бола 1 миллион 700 эзари трактор, керда лакха балха овсарле йола ялати хьажкIаши чуэца комбайнаш, догIа ду машинаш, минеральни удобренеш ехка машинаш, кхыйолча юртбоахама техника дукха тайпаш.

1970 шера 55 миллион тонн яьккхача метта 1975 шера 90 миллион тонн минеральни удобренеш йоахаргья.

Пхе шера тIаккхетаргда 3,2 миллион гектар хий декха лаьтташ, 5 миллион гектар докъадаь лаьтташ шовзткъе цхьан миллион гектарал совгIа хий дилла даьгIенаш.

Доккхий гIулакхаш де лерхI хьайбай боахам лакхбеча. Из декхар кхоачашдара керттера дар да доакъар Iалашдар. Совхозашкеи колхозашкеи хьалъергья промышленни ларда тIа хьайбай продукци йоакха йоккхий комплексаш.

Машеннаькъа транспорт дегIайоалаяргa дIайохийта капитальни вложенеш 1,6-зза гаргга лакхлургья. 5,6 эзар километр керда машенних билла, 6 эзар километр болча машеннаькъа электрификаци е лерхI. ДIаяхача пятилетке даьхкачул кхоззен ахаззен гаргга дукхагIа доаккхаргда шоллагIдола машеннаькъаш. Промышленностд лургья 425 эзар мухь кхухьа вагон — дIадахача пхе шера хиннaчул ,65 процент дукхагIа.

Пятилетка шерашка чIоагIгIа дегIайоагIаргья автомобильни транспорт. Форда, хий, фей флоташта тIаккхет вай ханара кемаши самолеташи. Сихача темпашца дегIайоагIаргья хIама па эшшаш ах гаргга кхача доагор дIаухийташ йола турбай транспорт (турпровод).

НийслагIча пятилетке капитальни гIишлош хьалъяра йоккха программа кхоачашъе еза, лакхъе еза цун эффективности дикали. Пятилетке капитальни вложеней беррига боарам 501 миллиард сом хургба, е дIадахача пхе шера хиннaчул 42 процент гаргга дукхагIа. Паччахьалкхен средствай чотах керттера фондаш болх бе йолаялийтар цкъан ахаззен совгIа лакхлургда, цо Iалашдергда яь яланза йолча гIишлоний боарам лохбелга.

Капитальни гIишлош хьалъяра керттера лостам хила беза болх беш йолча, кIезигагIа затраташ дIа а йолхаш лоацача хана мощносташ лакхъе а продукци йоаккхилга лакхде а йиш хулийтача предприятешта реконструкци яри технически юхакийчъяри.

Капитальни гIишлош хьалъяра программа кхоачашъяро чIоагIгIа тоадергда производительни низаш дIа-юха нийсделга, сихдергда Iалама ресурсаш дукха йола малхбоалерен чъилбаселерен районаш дегIайоагIилга. Пятилетка чакхйоалаш Урала малхбоалехьа ядача районашка йоаккхаргья мехка арахецача еррига чa промышленни продукцех пхелагIа дакъа гаргга продукци.

Союзни республикай боахами культурен дегIайоалаяра масштабаш къоастаяьй КПСС XXIV съезда Директивашка хьежжа.

Промышленни юртбоахамен продукци яккхара боарам еррига чa союзни республикашка дикка лакхлургба.

1972 шера советски халкъо дездергда Советски Социалистически Республикай Союз хьахинна шовзткъе итт шу дизар. Из деза исторически ди да. Вай дуккхача къамех латта паччахьалкхе цунна юкъе долхача къамний халкъийи доттагIалени вежарашха вIаши гIулакхаш лeладарен цхьоагIон образец я. Ленински къамий политика халданза дIа а кхухьаш, Коммунистически парте цаI мара йоацача нийсача а нийсхон а ларда тIа — халкъий цхьатарра бокъо хиларен вIаши лархIарен ларда тIа къоастадаьд къамий дош.

А. Н. Косыгина доклада йоккха раздел хетаьй халкъа вахара боарам лакхбара программана.

Мехка экономически потенциал лакхъялар, халкъа боахама дерригача доакъошка Iилма - технически прогресс яр, белгалдаьккхар цо, социальни дегIаахара доккхий декхараш толамца кхоачашдара лард я. Пхе шера плана тIа халкъа вахара боарам лакхбара программа оттаьй КПСС XXIV съезда Директивашка хьежжа йизза йоагIаш.

Из программа кхоачашъяро Iалашдергда дерригача советски халкъа, хIара дезала вахара хьал дикка тоаделга, бахача наьха материальни духовни дерригача оагIонашка кхоачаргда. Цунца дика гуш гучадоал социалистически строй толашагIа хилар.

НийслагIча пятилетке бахача наьха цхьан сага сих лоархIаш реальни доходаш 31 процент лакхлургья. Бахача наьха ахчан доходаш 1970 шера хиннарел 78 процент лакхагIа хургья 1975 шера. Цу суммах 22 миллиард сом алапе ставкаши окладаши, пенсей, пособей, стипендей боарам лакхбара керда деча паччахьалкхен гIулакхашка а кхыча мероприятешка а дIайохийтача ассигнованешта хьожаю.

Цу средствай доккха дакъа хьожаду эггара кIезигагIа дола алапеш лакхдарга. хIаьта нийтта юкъера алапи доагIача болхлойи гIулакхерча наьхен ставкаши окладаши лакхъярга дIадахийта. Ставкаши окладаши пхе шера хадданза-лакхъергья Советски Союза районашка гIолла.

Цунца цхьа ца йоахаш социергья цу районашка болхлойн гIулакхерча наьхен бетта 70 сомага кхаччалца долча алапешта тIара йоаха налогаш, юкъера лаьрхIача кховлагIа дакъа совгIа лохъергья бетта 90 сомага кхаччалца долча алапешта тIара йоаха налогаш. Ставкаши окладаши лакхъяра нийсса 1972 — 1974 шерашка бийсанна беча балхах болхлошта кхи тIа а телаш дола ахча тIатохаргда.

Болхлой, инженерно - технически балхаш дерий, гIулакхерча наьха, хIаьта нийтта совхозий болхлой, бетта юкъера алапи бIарчча хьанийцача 1975 шера 150 сомага хIана кхачац аьнна дIакхоачаргда, хIаьта общественни фондий чотах телаш йола льготаш а тIехьа лаьрхIача бетта 200 сомал тIехдаргда.

Общества къахьегалуш боацача членийн вахара боарам лакхбара чаккдаха доккхий гIулакхаш оттадаьд пхе шера плана тIа — пенсионни Iалашон социальни страхованни тоаелга. Лакхду къоанаалла телача пенсей лохагIа дола боарамаш а хIаьта нийтта инвалидаштен кхоабар воацаш бисача дезалаштен телаш дола пенсеш а.

Вай мехка йолаш я кхувш йоагIача тIехьенна кхетам балара дезалашта, къаьстта а дукха бераш долча дезалашта, паччахьалкхено массе оагIорахьара деча новкъостала система. НийслагIча пятилетке цу системана тIаккхет кIезига Iалашбаьча еррига хьатIайоагIа доход лаьрхIача цхьан дезалхочоа кхоачар бетта 50 сомал тIех йоацача дезалий бераштa пособеш телга юкъедоаладергда. Къаьстта йоакхо ю кхалсага - наьна. БерагIа йолча кхалсага балха стаж мелла яле а, ший дизза алапи а луш отпуск тела оттаяьй. Цамогаш долча бера гIулакх дара мах тела деноu алсамдоах. Кхы тайпа льготаш а оттаю болх беча кхалнаха.

ХIанз алхха паччахьалкхен массазарча берий яслешкеи бешамашкеи кхедеш деша даха ха йоаца 9,4 миллион бер да, 5,5 миллион дешархой дIаьхдаь ди долча школашка дешаш ба. Укх пятилетке хьалъергья 2 миллион совгIа моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш, хIаьта дIаьхдаь ди долча школашкарен группашкарен дешархой 1,7 миллион саг дукхагIа хургба.

КПСС XXIV съезде решени тIаийцар 1947—1956 шерашка арахийца паччахьалкхен чурча заемий мах хьнал хьалха дIатакхара хьакъехьа. Цу решенега хьежжа заемий мах дIатакха болабергба 1974 шера деиз. Цу гIулакха 1974-чеи 1975-чеи шерашка цхьаьца миллиард сом хьожаде оттадаьд плана тIа.

Халкъа вахара хьал лакхдалара тIа-тIа дукхагIа гIойле ергья бахача наха бытовой гIулакхаш делга дегIаккхувларон эргадоахаш тоадарон. Мохк бIарчча хьанийцача бытовой гIулакхаш дара бсарам дукха совгIа - эшашагIа боацаш шозза лакхлургба, хIаьта юрташка — 3-зза хIана лац аьнна. Пхе шера хьалдергда еррига а лаьрхIача 580 миллион квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош. Дика тоае лаьрхIад городаши юрташи.

ЧIоагIгIа уйла тIаяхийтай къахьегамхой унахцIено лораяра физкультуреи спорти дегIайоалаяра.

Коммунистически партеи Советски правительствай эггара чIоагIгIа доархIам бу халкъа культурни боарам лакхбара. советски наха идейни кхетам баларен цар тIа-тIа дукхагIа дегIадоагIа духовни хьашташ кхоачашдарах.

Ювцаш йола, КПСС XXIV съездо къоабалъяь нийслагIча пятилетка социальни программа Советски халкъо шиий низ ца кхобеш хьийгача къух хьахинна хIама да. Социализмерча общественни производства керттерча лерхIарашка, халкъа боахам дIахо дегIабоалабара эшарашка, вай экономика кердача торонашка хьежжа я из. Цу программа хьахьокх, къахьегамая хьахиннар еррига чa общества доалахьа долча мехка халкъа вахара хьал лакхдара нел дукха хIама де йиш я.

НийслагIча пхе шера план кхоачашъяра чаккхдоахача экономически организационни гIулакхий хьакъехьа ше дувцаш, оратора белгалдаьккхар, советски экономика дегIаахара хIанзарча этапо, производства масштабаш Iалаьмате шерьяро, цунна интенсификаци яро боахама деча кулгала боарам лакхбелга дIадехаш хилар. Берригача экономически организаторски балха юкъе керттера моттиг лаца еза халкъа вахара хьал лакхдара, Iилма-технически прогресс сихъяра, производства эффективность лакхъяра даькъера заданеш кхоачашъяра еш йолча йоакхоно.

ХIара шера оттаяьча нийслагIча пхе шера плано лакхера деиз лохе кхаччалца боахама доалдеча еррига чa органий балха боарам лакхбара, планаш чIоагIгIа хулга Iалашдара, йIаьххача ханна прогрессивни технико - экономически нормативаш юкъейоалаяра хиланза дардоаца хьалаш хьахулийт.

Пятилетка кхоачашъяра керттердар — из да къахьегама овсарле лакхъелга Iалашдар. Промышленносте тIаккхета продукцех 87 процент, гIишлошъеча — 95 процент къахьегама овсарле лакхъяра чотах кхета езаш я; болх беш йолча промышленни предприятешка, машеннаькъа транспорте, юрта боахаме дукхагIа тIаккхеташ йола еррига продукци болх беш бола нах тIа ца кхетийташ яккха езаш я.

Къахьегама овсарле лакхача темпашца дегIайоагIилга Iалашдара алапе хьакъехьа парте кийчъяь политика леррагIа чакхъяханза, технически нийсъяь нормаш юкъехувланза ергъац.

Юкъера алапи ийдеш болча болхлойи гIулакхерча наьхеи кIезигагIа дола алапеш, ставкаш, окладаш лакхъяро йиш хулийтаргья тарифни система лоархIам лакхбе, къахьегама овсарле лакхъярца болхлой безам чIоагIагIа хилийта. Кхетадеш да, къахьегама мах телара керда условеш механически юкъейоалае йиш йоацилга. Цул хьалхагIа цIенхаштта чакхбаккха беза къахьегами производствои дикагIа вIаштIехьъяккхара, балха ха зехьа ца йоаийтара, ритмично болх белга Iалашдара беш бола кийчон болх.

Колхозашка къахьегамах телача маьхо а нийтта новкъостал де деза юртбоахама производстве къахьегама овсарле лакхъяра. ДIаяхача пятилетке колхозхой къахьегамах хIара бетта гарантировании ахчанца мах тела йолаеннай дукхагIа йола колхозаш. Цу системах бизагIа пайда эца беза общественни производство алсамъяккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, юртбоахама культурай хьувкъами хьайбай продуктивности лакхъяра, колхозий производства средстваех пайда дикагIа эцара.

Бокххача лоархIамера декхар да керттерча фондех пайда дикагIа эцар Болх беш йолча предприятей мощностех бизза пайда эцара чотах нийслагIча пятилетке 5 миллион тонн совгIа болат, 8,5 миллион тонн гаргга удобренеш, 1,8 миллион тонн цемент. 30 миллион пар совгIа кога гIирс. тоъал дукха кхыйола продукци хьае лаьрхIад.

Боахама доалдеча органий лоархIамегIарча декхарех цаI да Iилманен техниканен карагIдаьнараш сихагIа юкъеккхахьара хиланза дардоаца хьалаш Iалашделга. Цу даькъе хIанзле дукха гIулакхаш чакхдаьхад КПСС Центральни Комитетон правительствай. Шерлуши тоалуши да промышленностен гIишлошъярей тайп-тайпарча доакъошта юкъе Iилма - технически производственнии карагIдаьнараш шоайла дIа-юха нйделга. Наьха санна дукхагIа хул керда техника чараерзаяра фонда средстваш, шерлу уж юкъеккхахьара доазонаш.

Укх пятилетке хувцаргда хIанзара оптови маьхаш. Оптови маьхаш лохде лерхI машиностроительни продукце керттерча тайпашта — 10 — 12 процент. хIаьта электроника, приборостроене, радиотехника, электротехника изделешта — кхы а боккхагIча боараме.

Розничий маьхех лаьца аьлча, КПСС XXIV съезда Директиваш из белгалдаьккха ма хилара, пятилетка шерашка чIоагIдалийта а хIаьта товарни ресурсаш Iарга хьежжа — товарий цхьадолча тайпай маьхаш лохде а лерхI. Маьтий Комитети моттигашкара цар органаши декхарийла я маьхаш нийса уттадара, къаьстта а изделей кердача тайпашта уттадерашта лоаттабу тIаьхьожам чIоагIбе, маьхаш уттадара паччахьалкхен дисциплина ца гелхайта.

Укх пхе шера паччахьалкхено еча расходашта финансировани ергья керттерча даькъе социалистически боахама чакоплене чотах. ТIайоагIа доход лакхъяра керттера средство я производства эффективность лакхъяр. Цудухьа боахама организацешта хьалхашка декхар оттаду накоплене еррига источникаш оарцагIъяха, паччахьалкхен ахча кхомбеш дIаахийта, доллача хIаман кхомбе. Экономе режим — из социалистически производства эффективность лакхъяр духьа толаме къовсам лоаттабара хиланза дардоаца хьал.

Укх пятилетке материальни производстван гIулакхаш дара сферан доакъой хозрасчетин предприятешн организацешн планированей экономически стимулированей кердача метода тIа йоаккилга чакхдаьккха дала дезаш да.

Промышленносте доалдара организационни структура дIахо эргайоадаш тоаяра лоархIаме гIулакх да йолаш йола объединенеш дегIайоалаяри керда яраш хьаяри хIаьта юрта боахаме — производственни кооперировании дIахо шерьяр, аграрно - промышленни предприятеци, объединенешни хьаяр.

Пхе шера плано оттадаь доккхийн чоалханен декхараш кхоачашде дезаш хиларо дIадех хоадамболлаш паччахьалкхен дисциплина чIоагIъелга, боахама доалдеча еррига чa звеньяшка бехктокхам лакхбелга. Министерствай, объединеней, предприятей гIулакхий мах бара керттера критери хила еза дерригача хьокхамашта пхе шера плани цун шера заданеши кхоачашъярах. Дувцар да эггара хьалха паччахьалкхенна хьалхашка, — кооперировании поставкай плановой заданеши декхараши кхоачашдара хьалхарча, продукце еррига чa номенклатура планаш кхоачашъяра хьалхарча, потребитела хьалхашка — продукце дикала хьалхарча, шоай коллектива хьалхашка — къахьегама овсарле лакхъелга Iалашдергдолаш производство вIаштIехьъяккхара хьалхарча бехктокхама хьакъехьа. Плановой заданеши договорни декхараши кхоачаш ца дарах массаза а экономически административни санкцеш юкъеяха еза.

Коммунистически партен Советски паччахьалкхенои лакха мах бу боахама кулгалхой кадрай, царех теша а теш, уж лархIа а лоархI. Цхьабакъла, тешами доагIар дизза хьадехари массава а цхьана тардеш хила деза.

ТIаийеш йола решенеш экономически технически нийса хиларах, материальни средстваех къахьегама ресурсаех пайда нийса эцарах, паччахьалкхен заданеш йизза кхоачашъярах бола хIара кулгалхочун бехктокхам лакхбе беза доалдара хIара звене.

Цул тIехьагIа А. Н. Косыгина депутаташта дIайовзийтар 1972 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен план.

Дуккхача даькъе цун заданеш кхоачашъярах тийша хургда, аьлар цо, еррига пятилетка толаме кхоачашъелга. 1972 шера плана тIа промышленни производства структура дикка тоае лерхI. Халкъо леладу товараш хьаду промышленноста доакъош сихагIча темпашца дегIаккхувла оттадаьд. Дикка дукхагIа хул юрта боахама материально - технически база дIахо чIоагIъярга ухийта ресурсаш.

1972 шера халкъа боахам дегIабоалабарга паччахьалкхен средствайи колхозий средствайи чотах дIайохийта капитальни вложенеш 22,9 миллиард сома боараме. 1971 шерарчул 9,4 процент дукхагIа оттаяьй, цу даькъе паччахьалкхен средствай чотах — 14,5 миллиард сом. е укх шерарчул 13 процент дукхагIа.

1972 шера 92,5 миллиард сома боараме капитальни балхаш де дезаш да, хIаьта уж 5,7 процент дукхагIа да 1971 шера хила тарлучул.

Материальни производства дерригa доакъош дикка дегIадоаладера ларда тIа мехка къаман доход 1972 шера 6,2 процент лакхлургья. ТIаккхетача къаман доходах 83 процент хIана яц аьнна яр къахьегама овсарле лакхъяра чотах кхета езаш я. Бахача наьха хIара сага сих лоархIаш тIайоагIа реальни доходаш 5,2 процент алсамъяха лерхI.

Шеррача масштабаца дIахо хьалдерда чуIе цIеноши культурно - бытовой гIирсаши. 1972 шера хьалдергда 115,1 миллион квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош. Шерлургья берий бешамийи яслейи, халкъа образоване, культура, унахцIено лораяра учрежденей сеть.

Вай мехка арахьарча экономически бувзамех лаьца ше дувцаш, оратора белгалдаьккхар, еррига чa пятилеткай шерашка советски халкъа къахьегаме карагIлийнна хIамаш кердача общественни строя сийлахь - йоккхий совленаш хиларах марксистско - ленински идеяш бакъ хиларах, вай сийлахьча Коммунистически парте гIулакх эшадергдоацаш хиларах эггара чIоагIагIа дог гешадеш дола дерригдунен - исторически тешал а хинна дIаоттар.

Докладчика ма дарра дийцар социализма мехкаша цхьана леладу гIулакхаш дегIаахарах СЭВ мехкашцара Советски Союза товарообовот, аьлар цо, нийслагIча пятилетке 77 миллиард сомал тIехъяргья, вешта аьлча 1966 — 1970 шерашка лелаьча торговле боарамца нийсйича цкъай ахаззен лакхлургья. Цхьана лeладеча экономически гIулакхий дунен халкъашта юкъерча банках ког гIортолга а еш, вIаши юкъерча расчеташка коллективни социалистически валютана метгел переводной сомах пайда а эцаш, СЭВ мехкашна шоаш тешшаме лораду капиталистически боахама тIа-тIа йоккхагIа халонаш тIаyттaчa валютин кризисо еча массе тайпарча воздействех.

Экономически бувзамаш вежарашха цхьана лeладу гIулакхаши дIахо дегIадоаладара Iалаьмате боккхача лоархIаме хургья СЭВ XXV сесс 1971 шера йоле тIаийца социалистически экономически интеграце комплексни программа. Советски Союзо лакха мах бу социалистически мехкаша цхьана лeладеча экономически гIулакхашка керда дика этап дIайолайлар белгалдоаккхаш долча цу лоархIамеча документа. СССР халкъа боахам дегIабоалабара нийслагIча пхе шера плана белгалагIа йолча оагIоех цаI сенах латт аьлча, из латт, социалистически интеграце комплексни программа кхоачашъяра хиланза ергIоаца материальни лард цо йоллаш хиларах.

Комплексни программага хьежжа энергетически база проблема санна йола лоархIамегIара проблема кхоачашъяра дешаца хьашт долаш долча мехкий — СЭВ членийн ресурсаш вIашагIтоха, эггара хьалхарча аргIанна мехкдаьтта, газ, целлюлоза, Iаьржача металлурге изделеш, асбест, фосфорни удобренеш йоахача а хIаьта нийтта Iалаьмате деза мухьаш кхухьа грузовой автомобилаш, контейнерашка а дувхкаш мухьаш дIа-юха кхухьилга Iалашдергдола средстваш, юртбоахама балхашта механизаци ергйола средстваш хьаеча а кхухьаш, кхы тIа а мощносташ юкъекхаьха доладала лерхI укх пятилетке.

Вай планови, арахьарча торговле, боахама органаша халдайза уйла тIаяхийта еза социалистически мехкашца цхьана экономически гIулакхаш леладара, халкъа боахама планашта координаци яра, къахьегам пайданагIча тайпара къамашта юкъе бекъара чакхъяха мероприятеш кийчъярен цхьана чакхъякхарен формаши методаши дIахо эргайоахаш тоаяра дешашта, уж дешаш пхе шера плана тIа санна, ниттa шера планий еррига чa системе а хилийта хьежа еза. 15—20 шера лаьрхIача комплексни программа тIа оттаяь мероприятеш кхоачашъяр укх гаргарча шерашка санна, ниттa йIаьххача перспективана а лаьрхIа вай парте политика чIоагIа никъ делабар морг да.

Кердача пятилетке Советски Союзо дIахо шердергда нийсхоний вIаши хулча гIойлейн лардаш тIа гIулакхаш дегIаккхувла шоаш кийча хилар хьакхайкалеш долча дунен вокх мехкашца а цхьана леладу экономически гIулакхаш.

Советски Союзо, белгалдаьккхар докладчико, леррагIа чакхбоахаргба арахьара экономически бувзамаш ма могга дегIаккхувлара тIаберзабаь никъ. Из никъ вай партен Советски паччахьалкхен ленински арахьарча политика органически дакъа да.

Юххера шиий къамаьл чакхдоалаш А. Н. Косыгина аьлар: Коммунистически парте кулгалца сийлахь - йоккхий коталонаш яьхай советски халкъо. Вай Даьке бIубенна йода коммунизм хьалъяра наькъагIа, доккхий хIамаш карагIдувларга. Вайна цхьана доагIа вежарашха долча социалистически мехкий халкъаш. Дог уйла вайна долаши вай хьаллоацаши ба дерригача дунен тIара къахьегамхой.

Пхе шера плано чулоац вай парте кийчъяь экономически социальнин политика. Пятилетка заданеш кхоачашйича дикка лакхлургья мехка экономически потенциал, новкъостал дергда социалистически. общественни отношенеш дIахо дегIайоалаяра.

Укх пятилетке керда гIа боаккхаргба городаи юртаи юкъера, физически балхаи хьаькъалца беча балхаи юкъера дикка йоккхий башхалонаш дIаяхара. Халданзен леррагIен дегIаухаргья социалистически демократи. Шер а лургда, чIоагI а лургда союзни республикашка вежарашха цхьана лeладу гIулакхаш, кхы а дукхагIа чIоагIлургда СССР дерригача халкъий доттагIал.

Пятилетка заданеш кхоачашъелга Iалашду шиий низ ца кхобеш халкъо къахьегарца. Миллионаш болча къахьегамхой творчески хьинар къаьгга хьахьокхаш я дерригача халкъо лелаю социалистически яхь. Социалистически яхь дегIаахарца дувзаденна да вай пятилеткай дерригa истори экономика айяра хьалха латта боккха низ а хинна дIаэттай из, къахьегамхара хьадда сакхетаме, коммунистически гIулакхаш хьахьокх цо.

Цунна тешал ду Москверча, Ленинградерча, кхыча промышленни центрашкарча хьалха латтача предприятей, колхозий, совхозий коллективаша пятилетка заданеш кхоачашъяра тIаийцача декхараша а. Уж декхараш — творчески инициатива хьинаре новаторство гойташ доль керда башха дика масалаш. ТIагIерттан дегаш ураэттан, коммунизм хьалъе сийлахь-доккхий лерхIараш кхоачашдара хьалхара чIоагIгIа бехктокхам а хеташ къахьег советски халкъо ленински парте XXIV съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара.

Партен халкъен цхьоагIо, ленински идеяшта тешаме хилар — вай низ духбувла хьаст, кердача коталоний тешам.

(ТАСС).

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагIув. 27 ноябрь, 1971 шу.

1972 ШЕРАРЧА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТАХИ
1970 ШЕРАРА СССР ПАЧЧАХЬАЛКХЕН БЮДЖЕТ КХОАЧАШЪЯРАХИ

СССР финансай Министра депутата В. Ф. ГАРБУЗОВА яь доклад

Советски Союза Коммунистически парте XXIV съездо белгалдаьхад, аьлар докладчика, укх гаргагIарча перспективе мохк экономически социальнои дегIаахара керттера лостамаш, шерра программа синай нийслагIча пятилетке боахами культурен дегIакхувлара.

ПланагIа лаьрхIачул лакхагIча боараме дегIайоагIаргья укх шера промышленни производство. Планал совгIа хьа а ергья, реализаци а ергья 5 миллиард совгIча сома маьха промышленни продукцена. ТIеххкоачашъеш я къахьегама овсарле лакхъяра, продукци хьаярга дIабода мах лохбара, пайда лакхбара енна заданеш.

КIеанга толамаш даьхадац укх шера социалистически юрта боахаме а. Мехка дуккхача районашка хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадале а, колхозийн совхозийн къахьегамхоша ялата, боамбе, кхыча культурай лакха кьувкъам чубенаб. Толаме кхоачашъеш я хьайбай продукташ кийчъяра планаш.

ЛеррагIа кхоачашъю КПСС XXIV съездо кийчъяь, халкъа вахара хьал дIахо тоадара программа, белгалдаьккхар В. Ф. Гарбузова. Укх шера алапеш лакхдаьд машеннаькъа транспорта болхлоштен мехка дуккхача районашка юрта боахама механизаторащтен, лакхдаьд болхлоштен гIулакхерча нахан къоаналла телача пенсей зIамагIдола боарамаш колхозхошта пенсеш тIатехад, розничии маьхаш лохдаьд халкъо леладеча дуккхача товараштa. Бахача наьха ахчан доходаш 1971 шера 13,8 миллиард сом, е 7,2 процент лакх а енна, планагIа лаьрхIа хинначул дукхагIа хургья. 4,6 миллиард сом дукхагIа хургда къахьегамхошта эша социально - культурни хIамаш кхоачашдарга паччахьалкхено дIаухийта ахча.

Бахача наьха вахара боарам лакхбалар хьахьокх дохкаш дола продовольственни промышленни товараш дукхагIа хиларо а. Розничии товарооборот 7,2 процент лакхлургья 1971 шера. Йоккхийча масштабашка дIахо а хьалдеш хиннад чуIе цIеноши культурно - бытовой гIирсаши.

1971 шерара Паччахьалкхен бюджет укх боарамагIа кхоачашъергья: доходаш 166,3 миллиард сом, е 101,3 процент, расходаш — 165,1 миллиард сом, е 100,7 процент. Доходаш 1,2 миллиард сом дукхагIа хургья расходел. Кхоачашъеш я ерригача союзни республикай бюджеташ.

Докладчика белгалдаьккхар, 1972 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджето экономика дегIайоалаяра, халкъа вахара хьал дIахо лакхдара, мехка оборонни низ чIоагIбара хьатIадоагIача шера оттаяь мероприятеш чакхъяхара хиланза яргIоацача боараме финансови ресурсашца Iалашъеш хилар.

1972 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджета доходаш 173,7 миллиард сома лаьрхIай, расходаш — 173,5 миллиард сома, доходаш расходел 0,2 миллиард сом дукхагIа хургья.

Бюджета расходаш укх шера кхоачашъе тарлучул 5,1 процент дукхагIа а хиина укх боараме хургья:

(млрд. сомаш)	1971 шу план	1972 шу проект
Халкъа боахам	77,0	82,6
Социально-культурни мероприятеш	58,5	62,9
Оборона	17,9	17,9
Управлени	1,7	1,7

КПСС XXIV съезда Директивашка хьежжа, хоам бир В. Ф. Гарбузова, халкъа вахара хьал дIахо тоадара оттаь йоккхий мероприятеш кхоачашъярга дIадахийта лаьрхIад 4,8 миллиард сом.

1972 шу чаккдалалехьа бетта 70 сомал лохагIа боаца алапе керда боарам оттабергба, цу цхьан хинна ставкаши окладаши лакхъергья ГаьнарчаКъилбаседен районашкарчен, царца нийсъьча моттигашкарчен, Европейски Къилбаседенерча, Дальни Востокерча, Малхбоалени Малхбузени СибарегIарча, Уралерча производственни доакъошкарча юкъера алапи нийдеча болхлойн гIулакхерча наьхен. Цу белгалъяьча районашка уж мероприятеш кхоачашъярца бетта 70 сомага кхаччалца долча болхлойн гIулакхерча наьхен алапешта тIера кхы налогаш йоахаргьяц, юкъера лаьрхIача кхоалагIа дакъа совгIа лохъергья 90 сомага кхаччалца долча алапе тIара йоахача налогий ставкаш.

1972 шера 1 сентябре дена берригача мехка хьехархойн лорийн алапеш лакхду юкъера лаьрхIача дукха совгIа-эшашагIа доацаш 20 процент, хIаьта деша даха ха йоацача берий учрежденешкарча воспитателашта — лакхагIча боараме.

1972 шера 1 сентябре дена стипендеш тIатох вузашкарча студенташта юкъера лаьрхIача 25 проценти юкъерча специальни дешара заведенешкарча дешархошта — 50 проценти. Стипендей боарам иштта лакхбу вузийи Iилма - тохкама учрежденейи аспиранташта а.

ХьатIадоагIача шера халкъа боахам дегIабоалабарга бюджета, предприятей шоай ахчан, банкий кридитий чотах дIадохийтаргда 169,8 миллиард сом, хIаьта из 10,2 миллиард сом дукхагIа хул укх шера дIадохийтаргдолчул.

1972 шера дикка дукхагIа хул материальни производства процессаи советски наьха вахара хьалаштен тIа-тIа чIоагIагIа, влиянии еш долча Iилмага дIадохийта ахча. Iилмага дIадохийта ахча 8,8 процент дукхагIа а хиина 14,4 миллиард сомага дIакхоачаргда.

Пхе шера плано белгалъяь халкъа боахами культурен дегIакхувлара программа кхоачашъелга Iалашду социалистически предприятей накоплёнеш дикка алсамъяларца. Бюджета доходий керттера дакъа — 157,7 миллиард сом, е цун дерригача ахчах 90,8 процент, 1972 шера социалистически боахамгара хьатIадоагIаргда. Уж доходаш къаьст-къаьстача тайпашта укх боараме хургья:

(Миллиардаш сомаш)	1971 шу план	1972 шу проект
Паччахьалкхен предприятей пайдан тIара тела ахча	54,8	60,7
Оборота тIара налог	54,2	57,4
Социальни страхованегIа паччахьалкхен предприятешен организацешен дIачутела ахча, арахьарча торговлегара хьатIадоагIар, колхозашкара йоаха подоходни налог, кхыйола доходаш.	37,1	39,6

Предприятейн боахама организацейн пайдаш производство шеръяра, общественни къахьегама овсарле лакхъяра, продукци яккхарга дIабода мах лохбара ларда тIа дIахо алсамдаха оттадаьд 1972 шера плана тIеи бюджета тIеи. Халкъа боахама дерригача доакъой дерригa пайдаш 98,0 миллиард сом хилийта лаьрхIад, укх шерарчул 9,9 процент алсам а доалаш. Производство дегIайоалаярген материальни стимулироване фондаш хьаярген дIадахийта предприятей мукъагIа дIалу пайда дерригача ахчах 41 процент.

Оборота тIара налог, халкъа боахама плана тIа белгалъяьча товараш хьадарен реализаци ярен объемага хьежжа, вIаши нийсъеш йолча условешка 2,8 миллиард сом, е 5,2 процент тIаккхет.

1972 шера СССР Паччахьалкхен бюджета тIа бахача нахагара йоаха налогаш 15 миллиард сома лоархIам болаш оттаяьй проектагIа лаьрхIача алапе фондага хьежжа а налогий ставкаш дIаяхен лохъен лаьрхIа хилар теркалдеш а. Бюджета доходашта юкъе бахача нахагара йоахача налогаша лоаца дакъа 8,6 процент хургда.

Бюджета тIа хьахьекхад доазол дехьарча мехкащара СССР экономически культурни бувза-

маш шерра дегIаухаргхилар.

КПСС XXIV съездо, йоахар дIахо докладчика, вай промышленноста хьалхашка доккхийи бехктокхамеи декхараш оттадаьд. Промышленность дегIаахара даькъера керттера лостам — из да производствана интенсификаци чIоагIагIа яри цун эффективность лакхъяри. Промышленность дегIаяро Iалашде деза берригача халкъа боахама индустриальни база шеръелген эргаяьккха тоаелген, бахача наха вахаре эшараш д и з з а кхоачашделга. Ц у н г а х ь е ж ж а 1972 шера плана тIеи бюджета тIеи оттадаьд промышленни производства структурана юкъе данза даргдоаца хувцамаш делга, халкъо леладу товараш хьаду производство а технически прогресс сихъелга Iалашдеш дола доакъош а дегIакхувлара темпаш лакхагIа хулийтилга.

Бюджета а, предприятей шоай доалахьарча средствай а, банкий кредитай а чотах промышленноста финансировани ярга 1972 шера дIадохийтаргда 87,0 миллиард сом, е 9,6 процент дIадахача шерарчул дукхагIа. Лакхача темпаегIа дегIаухаргья мехка экономически низен халкъа вахара хьал тоададарен лард хинна а йола а еза-йоккха индустри. Еза-йоккха индустри дегIайоалаяра хьожаду 71,5 миллиард сом, е 9,5 процент дукхагIа.

Дикка дукхагIа хьожаду ахча яйга, кхачан, хIаьта иштта моттигера промышленность а бахача наха бытовой гIулакхаш дара доакъош а дегIадоаладарга. Эшача боараме ахча хьожаду халкъо леладу товараш еза-йоккхача индустре предприятешка дукхагIа арахецара.

ДIахо В. Ф. Гарбузова хоам бир, транспортен бувзамен дерригa тайпаш дегIадоаладара 1972 шера бюджетен боахама средствайн чотах 14,5 миллиард сом, е укх шерарчул 4,1 процент дукхагIа хьожадаь хиларах.

Производствон накопленешн алсамъяхара хоадамболлаш дола хьал да, белгалдаьккхар докладчика, Iилманен техниканен карагIдаьннараш производства дерригача доакъошка шерра юкъекхахьара ларда тIа къахьегама овсарле лакхъяра темпаш сихъяр. 1972 шера къахьегама овсарле лакхъяра чотах хьае езаш я тIакхетача промышленни продукце 86 процент.

Къахьегама овсарле дIахо лакхъяран материальни ресурсаех пайда дикагIа эцарен плана тIа оттаьйча мероприятеша Iалашду 1972 шера промышленни продукци хьаярга дIабода мах 1,1 процент лохбелга. Промышленноста тIабоагIа берригa пайда производства боарам лакхбари продукци яккхарга дIабода мах лохбари теркалдича 62,8 миллиард сом, е укх шерарчул 12,0 процент дукхагIа хилийта лаьрхIад.

Промышленносте технически прогресс сихъяра йоккхий торонаш хьеелл производствени объединенеши комбинаташи хьаяро. Плана дукхалеи дикалеи хьокхамаш кхоачашдара тIа-тIа боккхагIча лоархIаме хулаш я экономически стимулироване фондаш. Промышленностен халкъа боахама кхыча доакъошкен планагIа беча пайдан тIарен амортизаце тIарен экономически стимулироване фондашка дIачутела дерригa ахча 17 миллиард сомал тIех а даргда, укх шерарчул 2 миллиард сом дукхагIа а хургда. Цу дуккхача ахчах эффективность йоккхагIа йолаш пайда эцаргболаш дола гIулакх данза даргдац.

В. Ф. Гарбузова ший докладах тоъал йоккха моттиг хетайир юртбоахама производство дегIайоалаяра дешашта. ХьатIадоагIача шера бюджета, совхозийн кхыча юртбоахама предприятейн шоай доалахьарча ахчай чотах юрта боахам дегIабоалабарга дIадохийт 27,6 миллиард сом, е 1971 шераца нийсдича 10,2 процент дукхагIа.

1972 шера паччахьалкхено юрта боахамга дIайохийта ерригa капитальни вложенеш 14,5 миллиард сом, е укх шерарчул 1,6 миллиард сом дукхагIа хургья. Цул совгIа, колхозаша шоай ахчани СССР Госбанка кредитийн чотах капитальни гIирсаш хьалдарга дIадохийтаргда 8,4 миллиард сом.

Юрта боахама дикка дукхагIа лоаттаергья техника, запасной оатхалаш, минеральни удобренеш. Колхозаши совхозаши материалащен техникацен Iалашъяра даькъерча «Союзсельхозтехника» Ерригсоюзи объединене товарооборота берригa боарам 1972 шера 8,2 процент лакх а бенна, 13,2 миллиард сомага дIакхоачаргба.

1972 шерара совхозий пайда 5 миллиард сом лаьрхIаб, цунах 4,5 миллиард совгIа сом совхозий доалахьа дус производство шеръярга дIадахийтарая фондашка отчисленеш ярай. Страховане фонда, боахам чIоагIбарен шербарен фонда а хIаьта иштта пайдах мукъа дисача даькъа а хьисапе. 2,4 миллиард сома лоархIам болаш финансови резерваш хургья совхозий доалахьа хьатIадоагIача шера.

1972 шера плана тIеи бюджета тIеи капитальни гIишлош хьалъяра йоккха программа кхоачашъе лерхI, аьлар дIахо докладчика. Паччахьалкхен вложеней юкъара боарам 79,5 миллиард сом хургба, укх шерачул 5,3 процент лакх а лургба. Централизованни капитальни вложенешта финансировани яра, гIишлош хьалъеча тIакхета оборонни средстваш юкъе а йолаш, 67,0 миллиард сом къоастаду, цунца бюджета чотах 31,5 миллиард сом а долаш.

Йоккхийча масштабегIа нах чубаха цIеноши хьалдергда 1972 шера а. Нах чубаха цIеноши хьалдарга дIайохийтача капиталовложеней юкъара боарам 14,6 миллиард сом хургба, цо йиш хулийтаргья 115 миллион квадратни метр хула цIеноши хьалдаь даьха, нах чуховшабе.

Капитальни вложеней эффективность лакхъяра хаьдда тоаде деза гIишлошъяра гIулакх. Халкъа боахам дегIабоалабара пхе шера планаген 1972 шера бюджетаген хьожаш КПСС ЦК Политбюрос динза даргдоацаш лаьрхIар ерригa средстваш яь яха езача объекташта хьожаелга, гIишлош хьалъяра ханаш лоацъелга, царга дIадодар лохделга, проектни гIулакх эргадаьккха тоаделга, керда производственни мощностащ юкъейоалаярен караерзаярен план дувцилга йоацаш кхоачашъелга, болх беш йолча предприятешта реконструкци елга.

Дуккхача министерствашкен ведомствашкен капитальни вложенешта планировани еча кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш дуккха гIишлош хьалъеча дIаоттаянза йолча оборудоване йоккхий запасаш хьахул. 1972 шера плана тIеи бюджета тIеи оттаьйй гIишлошъча 1,6 миллиард сом лоархIаме чура ресурсаш оарцагIъяхара задани, керттерча даькъе оборудоване планал совгIа йола запасаш кIезигъяра чотах а. йоахаш. ГIишлошъяра - монтажни организацешта боала пайда 5,8 миллиард сом хилба аьнна оттадаьд.

Капитальни гIишлош хьалъелга тоадара боккха лоархIам болаш да дIахо а гIишлошъю - монтажни организацеш планированеи экономически стимулированеи кердача методашка яхар.

Докладчико дийцар дIахо торговлена финансировани яра дешаш. Цо хоам бир 1972 шера паччахьалкхени кооперативнии торговле розничии товарооборот (тIатохаш йола задани юкъе а йохийташ) 177,5 миллиард сома боараме хургхиларах, е укх шерачул 7,7 процент йоккхагIа.

1972 шера паччахьалкхен торговлена финансировани яра хьадер 2,5 миллиард сом хургда, е укх шерачул 30 процент дукхагIа. Кооперативни организацеша предприятеш хьалъярга, торгови гIулакх делга шердарген заготовкашкен дIадохийтаргда 1,1 миллиард сом. Къоастаеш йолча средстваша йиш хулийтаргья торгови сеть шеръе а иштта магазинаш, баьцадаараш лоаттаду моттигаш, кхыйола торгови предприятеш хIанзарча оборудованеца Iалашъелга тоаде а.

В. Ф. Гарбузова хоам бир 1972 шера СССР паччахьалкхен бюджета тIа социально - культурни гIулакхашка 62,9 миллиард сом дахийта лаьрхIа хиларах, е укх шера гIоргда аьнна хетачунца нийсдича 3,4 миллиард сом дукхагIа, иштта хургда из:

(Миллиардаш сомаш)	1971 ш. план	1972 ш. проект
Халкъа образовани, Iилма, культура	25,8	27,4
УнахцIено лораяри физически культурен	9,4	9,7
Паччахьалкхен социальни страховании Iалашои	23,3	25,8

Цул совгIа, паччахьалкхен предприятейн колхозийн средствай чотах социально - культурни гIулакхашка дIадохийтаргда 16 миллиард сом (капитальни вложенеш юкъе а йолаш).

Вай социалистически паччахьалкхено хадданза йоакхо ю советски наьха унахцIено чIоагIъяра. УнахцIено чIоагIъярген физкультураген 1972 шера дIайохийта расходаш хургья 9,7 миллиард сом. Советски Союза паччахьалкхен бюджете лоархIаме моттиг лоацаргья къахьегамхой социальни Iалашбарген страхованеген дIайолхача расходаша. 1972 шера уж расходаш 8,6 процент лакхлургья, 25,8 миллиард сома а хургья.

Машара тIехьа хадданза къовсам а лоаттабеш, цунца цхьана Коммунистически парте динза даргдоацаш лерхI вай мехка оборона чIоагIъелген эргаяьккха тоаелген Iалашдар. 1972 шера СССР Паччахьалкхен бюджете оборонага дIадахийта лерхI 17,9 миллиард сом, е бюджета ерригача расходех 10,3 процент.

КПСС XXIV съезда Директиваш тIа оттадаьд дIахо а административно - доалдара аппарат эргаяьккха тоаярен дарегIа хилийтарен хьакъехьа дIахо болх бара, цун совйола звеноши тIаIертта дIаяхара декхар.

1972 шера плана тIеи бюджета тIеи оттадаьд дIахо доал дара аппарат тоаярга, халкъа боахама доакъошка управлене структурана рационализаци ярга дIадодар кIезигдара чотах 700 миллион сом гаргга кходе.

1972 шера советски халкъо белгалдоаккхаргда Советски Социалистически Республикай Союз хьахинна 50 шу дизар. Коммунистически парте леррагIа чакхйоах социалистически къамий гIулакхаш дизза тоадара, уж вIаши гаргаозара, мехка дерригача халкъий вежарий доттагIал чIоагIдара, советски обществa морально-политически цхьоагIо чIоагIъяра тIаерзаяь йола ленински къамий политика.

1972 шера йолча союзни республикай паччахьалкхен бюджеташ Iалашду хIара союзни республика халкъа боахам дегIабоагIилга, Советски Союза дерригача халкъий вахара хьал лакхделга.

1972 шерарча СССР Паччахьалкхен бюджета юкъе 77,9 млрд. сом кхоач республикай бюджеташта, е 1971 шераца нийсдича 8,2 процент дукхагIа.

	(Миллионаш сомаш)
РСФСР	42307
Украински ССР	13140
Белорусски ССР	3350
Узбекски ССР	3287
Казахски ССР	5404
Грузински ССР	1459
Азербайджански ССР	1387
Литовски ССР	1.606
Молдавски ССР	912
Латвийски ССР	1.072
Киргизски ССР	908
Таджикски ССР	824
Армянски ССР	978
Туркменски ССР	657
Эстонски ССР	654

Халкъа боахама финансировани яра республикай бюджеташкара дIадахийта лаьрхIад 35,3 миллиард сом, е 1971 шера лаьрхIа хинначул 11,8 процент дукхагIа. Предприятейн организацейн шоай средстваш а лаьрхIача, хьатIадоагIача шера халкъа боахама финансировани яра хьожаду 72,7 миллиард сом, е укх шера хинначул 12,5 процент дукхагIа. Эггара дукхагIа йола суммаш дIайохийт ейген кхачани промышленность а юрта боахам а дегIабоалабарга, вешта аьлча хIара республике бахача наьха хьашташ кхоачашдарца дувзадена дола доакъош дегIадоаладарга. Наха чубаха цIеноши хьалдарга, нах баха пункташ тоаярга, коммунально - бытовой гIулакхаш дарга 7,4 миллиард сом дIадохийтаргда.

Союзни республикай бюджеташка чуйоагIа доходаш керттерча дакъе социалистически боахамгара кхоачаргья. Предприятейн боахама организацейн пайдан тIера хьачутела платежаш 27,42 миллиард сом хургья цар бюджеташка, оборота тIара йоагIа налог — 27,2 миллиард сом.

Укх тIеххьарча хана шеръяьй боахамен социально - культурнии хьакъехьара дешаш къоастадечара районий, городий, юртий, поселкай Советий бокъонаш. 1972 шера моттигерча бюджетий юкъара боарам геттара йоккхача суммага кхоачаргба — 30 миллиард сомага. Дикка шеръяьй моттигерча бюджетий доходаш тIабоагIа моттигаш, лакхъяьй цар расходаш. Цхьайолча республикашка районнии городской бюджетий доходашка хьожаду республикаштен областаштен кара йолча предприятейн организацейн пайдан тIара йоагIача платежей дакъа.

В. Ф. Гарбузова хоам бир СССР Лакхехьарча Совето чIоагIъергйолаш 1970 шера СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярах йола отчет правительствос хьачулларах. Доходий хьакъехьа бюджет кхоачашъяьй 156,7 миллиард сома, е плана 103,5 процент, расходий хьакъехьа 154,7 миллиард сома, е 102,4 процент. Доходаш расходел 2,1 миллиард сом тIеххилар. Къаьсткъаьстача доходийи расходийи хьакъехьара хоадам болаш йола сведенеш я депутаташка Iаеннача отчета тIа.

КХОЛЛАМИЙ ЙОККХА ПРОГРАММА

(Читтедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Эггара хьалха къамаьл дир Украински ССР Министрий Совета председатела депутата **В. В. Щербицке.** Халкъа боахам дегIаахара тешшаме лакха темпаш Iалашъяро, йоккхий социальни проблемаш къестаяро, вай мохк хаддазей бIубеннен коммунизма материально - технически база хьаяра новкъа гIолла дIахьалхашкаьа ахаро, аьлар цо, бокъонца бакъбу вай паччахьалкхен боккха вахара низ, вай социалистически система овлангара совленаш, КПСС чурен арахьарен политика нийса хилар.

Советски республикай вежарашка болча дезале, берригача мехка низ болча экономически потенциалах кхоачагIорталга ещ, лакхача темпашца дегIа а ух, чIоагI а лу украински халкъа экономика, Iилма, культура. БархIагIча пятилетка шерашка чул хьалхагIа дIаяхача пятилеткерчул толамегIен эффективнегIен дегIаахад республика боахама дерригa доакъош. Цунна новкъостал даьд планированеи экономически стимулированеи кердача методаша, Iилмана, техникана, хьалха латтача опыта карагIдаьннараш шерра юкъекхахьаро, доалдара методаш эргайоахаш тоаяро. НийслагIча пятилетка дIачIоагIъю дегIаахара лакха темпаш.

Вай массане а, белгалдаьккхар В. В. Щербицке, чIоагIа раьза хинна тIаийцар XXIV съезд хиначул тIехьагIа дунен халкъашта юкъе КПСС ЦК-ас леладаьча гIулакхий хьахъехьа ЦК Генеральни секретара новкъоста **Л. И. Брежнева** яь доклад йийцача КПСС ЦК Пленумо съезда хьалхашка оттаяь арахьара политически программа кхоачашъяра ЦК-ас баь практически болх массава раьза а волаш къоабалбаьи хьаллацан хиларах баь хоам. КПСС ЦК-аси Советски правительствай лелаю конструктивни, дIаьххача ханна лаьрхIа машар беза программеи практически гIулакхаши вай халкъо лаккха мах баьи къоабалдаьд ца Iеш, тIа-тIа дукхагIа хьаллоац дерригача дунен тIарча миллионаш долча адамаша а. Кердача пятилетка планаш кхоачашъяра вай халкъо кхолламаш деш къахьегаро новкъостал дергда империализма агрессивни политикана духьала, халкъий машари кхерамзлеи бахьан долаш лоаттабеча къовсаме дунен халкъашта юкъера Советски Союза позицеш чIоагIъяра.

Советски Украина къахьегамхоша, аьлар ораторо ший къамаьл чаккдоалаш, дерригa низаш тIадохийтаргда вай сийлахь - йоккхача Даьхен дерригача халкъашца цхьана коммунизм хьалъяра йоккхий планаш толаме кхоачашъяра.

КПСС XXIV съезда исторически решенеша кхы а айдаьд Российски Федераце къахьегамхой творчески хьинар аьлар ше къамаьл деш РСФСР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела депутата **Н. Ф. Васильева.** Москвичашен ленинградцашен юхь йолаярах республике шерра социалистически яхь яьржай нийслагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа. ДIаяхача пятилетке хинна халкъа боахам дегIабара темпаш тIа-тIа дукхагIа лакхлуш латт. Укх шера нийс бетта продукци арахецара, цунна реализаци яра, къахьегама овсарле лакхъяра, продукци яккхарга дIабода мах лохбара план тIеххкоачашъяьй промышленноста болхлоша. Колхозийн совхозийн къахьегамхоша, республика дуккхача районашка хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадоллашехьа а, дIаяхача пятилетке хIара шера юкъера лаьрхIача доаккхаш хиначул 3 миллион тонн совгIа ялат даьккхад. Укх шера, ерригача вай Даьхено а санна, дIахьалхашкахьа боккха тIа баьккхаб Российски Федераце.

Трибуна тIа — ленинградски болхло, С. М. Кирова цIерагIча «Электросила» яхача объединене токарь - карусельщик депутат **Ю. К. Сидоров.** Ленинградцаша, аьлар цо, берригача советски наха а санна, массава раьза а волаш къоабалъю вай общество экономически социальнои дегIайоалаяра парте оттаяь планаш, хIаьта цар шоай дулхах-цIех дола гIулакх лоархI уж кхоачашъелгах. Вайна карагIдувлараш эггара чIоагIагIа сихдер — из да болхлоша, специалисташа, дерригача халкъо шоай хьинар тIадахийта хьега къа. Паччахьалкхен наькъаца гIулакх леладара маIан малагIа да аьлча сона хетачох, из да, болх беча хIара саго шийгара дIаделар даь ца Iеш, цул кIезига дукхагIа а дар.

Депутата предложени елар производстве хьалха латтарий ерригсоюзни совещани чакхъяккха, аьнна. Кхы а шерагIа боаржабе беза, аьлар цо, къахьегама овсарле лакхъяра тIехьара болам, керда чулоацам бала беза дерригача халкъо лелаеча социалистически яхьа.

Башкире къахьегамхоша, дерригача советски халкъо а санна, аьлар ше къамаьл деш КПСС Башкирски обкома хьалхарча секретара депутата **М. З. Шакирова,** массава раьза волаш хьал а лоац, къоабал а ю КПСС Центральни Комитетеи Советски правительствай чурен арахьарен политика а практически гIулакхаш а.

Башкире промышленни производства боарам, белгалдаьккхар оратора, нийслагIча пятилетке цкъаи ахаззей совгIа лакхлургба. ЧIоагIа уйла тIайохийт республика юрта боахама материально-технически база чIоагIъяра. Депутата къаьстта дийцар республика хьуни хьу чакхйоахен промышленность дIахо дегIайоалаяра дешаш.

Къамаьл де дош лу Моссовета исполкома председатела депутата **В. Ф. Промысловна.** Укх деношка, аьлар цо, Москвера къахьегамхой, дерригa советски халкъ а санна, КПСС XXIV съезда исторически решенеша политически къахьегамеи хьинар низ болаш айдаь ба. Низаши хьинари ца кхоадеш къовсам лоаттабу цар кердача пятилетка хьалхарча шера заданеш ханал хьалха кхоачашъяра.

Города пятилетка проекта хьакъехьа ше дувцаш, оратора белгалдаьккхар, дукха ха йоацаш парте Центральни Комитетои Советски правительствай къоабалъяь, столица дегIайоалаяра керда генеральни план кхоачашъеча лоархIаме этап из хилар. Столица исторена юкъе керда оагIув хьаеллаш бола КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советен Москва дегIайоалаяра генеральни плана хьакъехьара соцам чIоагIа дегаш гIоздаьнна тIаийцар москвичаша. Городера къахьегамхой дерригача советски халкъа новкъосталца дика лоархIабергба Москвах хьокхаме коммунистически город е аьнна, КПСС XXIV съезде КПСС ЦК Генерльни секретара новкъост Л. И. Брежнева хьалхашка оттадаьча декхарах. Оаха кхетаду, аьлар В. Ф. Промыслова, из декхар сий долаш хинна ца Iеш, Iалаьмате чIоагIа бехктокхаме хилар а, хIаьта из кхоачашдара массане а хIаране а коммунизм хьалъяра ерригача участкашка хьинаре, тIагIертта, кхолламе къахьега лезаш хилар а.

Къамаьл ду КПСС Владимирски обкома хьалхарча секретара депутата **М. А. Пономарева.** Сессе дакъа лоацарашка хоам бир цо, Владимирски областа къахьегамхоша нийслагIча пятилетка хьалхарча шера план толаме кхоачашъяр духьа шерра социалистически яхь йоаржаяь хиларах.

Ше къамаьл деш оратора къаьстта уйла тIаяхийтар технически прогресс сихъяра, производство эргайоахаш тоаяра, керда техникеи технологии юкъекхувлара, къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхара. Областа партийни, советски, боахама органаша шоай керттера уйла тIайохит болх беш йола предприятеш шеръяран технически кхы тIа а кийчъяран, царна болх бераш кIезигагIа а болаш продукци дукхагIа арахеца йиш хулийтаргйолаш йола реконструкци яра.

Ше къамаьл деш газови промышленноста министра депутата **А. К. Кортунова** белгалдаьккхар, укх тIеххьарча пхийтта шера газови промышленносто дарегIа доагор доаккхилга 20-зза хIана айдаьлац аьнна айдаь хилар. 1970 шера 200 миллиард кубометрга дIакхаьчар из. Пятилетка чакхйоалача шера йоаккхаш йола газ 320 миллиард кубометрга дIакхоачаелга оттадаьд 1971—1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера плана проекта тIа. Министра хоам бир, 1975 шера 170 миллионага кхаччалца болча советски нахага газах пайда эца йиш хургхилар.

КПСС Дагестански обкома хьалхарча секретара депутата **М. У. Умаханова** белгалдаьккхар, укх тIеххьарча ханарча событеша вай парте ленински арахьарча политика никъ нийса хилари XXIV съездо оттаяь чIоагIа машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлей бахьан долаш хьинаре къовсам лоаттабара программа вахара низ болаш хилари.

Дагестана халкъий цIерагIа депутата дег тIара баркал аьлар КПСС Центральни Комитета, Советски правительствана, сийлахьдоккхача эрсий халкъа, вежарашха йолча кхыча республикай халкъашта дуккхача къамех латтача Дагестана экономика, культура дегIакхувлача, капитальни гIирсаш хьалдеча дас санна йоакхо ярах, вежарашха новкъостал дарах.

Нариманова цIерагIча Азербайджански медицински института проректора депутата **З. Т. Кулиевас** дийцар парте XXIV съезда решенеш кхоачашъеш болча Азербайджана городийи юртийи къахьегамхоша доахача толамех. Ше къамаьл деча хана цо хьоахайир, белгтала аьлча, республикерча къахьегамхошта медицински гIулакхаш дарца ювзаенна йола проблемаш. Партеи Советски правительствай наьха унахцIенои йоакхо еш хилара дола къаьгта тешал да мехке унахцIено лоарaелга дIахо тоадарaи медицински Iилма дегIадоаладарaи чакхдоахаргдолча гIулакхий хьакъехьа 1968 шера 5 июлера КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советен соцам.

Вай ювцаш йола пхе шера плана проект вай мехка дахача дерригача халкъий овлангарча хьашташа ма яххара я, аьлар Туркменски ССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела депутата **А. М. Клычева.** Из да ленински къамий политика нийсса чакхйоахаш хилара дола цхьаькха тешал. НийслагIча пятилетке сихагIча темпашца дегIаухаргья мехкдаьтта, газови, химически промышленность. ДIахо дегIаухаргья энергетика, гIишлошъяра индустри, гIишлой материалий промышленность, машиностроении металлообработкен, хIаьта иштта яйга, кхачан промышленность а халкъа боахама кхыдола доакъош а. Дикка лакхлургья юртбоахама производство а, цу даькъе цун керттера дакъа — боамби кхебелга а.

Цу тIехь чакхъяьлар Союза Совета заседани.

* * *

25 ноябре 15 сахьат даьлча Кремле СССР Лакхехьарча Совета палатай заседанеш хулча зале дIахо болх бир къамий Совето.

Заседане председателал деш хилар Къамий Совета председатела заместитель депутат **Е. З. Залиев;** перерыв чакхъяьнначул тIехьагIа — Къамий Совета председатель депутат **Я. С. Насриддинова.** Пренешка къамаьлаш дир депутаташа: Киргизски ССР Министрий Совета председатела **А. С. Суюмбаева,** Литовски ССР Министрий Совета председатела **И. А. Манюшиса,** Украина КП Ворошиловградски обкома хьалхарча секретара **В. В. Шевченкос,** Молдавски ССР Министрий Совета председатела **П. А. Паскара,** Тюменски областа город Ханты-Мансийски № 1 йолча болх беча кагирхой юкъерча школа дешара гIулакхa заведующе **Р. Н. Ярошниковас,** СССР юрта боахама министра **В. В. Мацкевича,** Латвийски ССР Министрий Совета председатела **Ю. Я. Рубэна,** Закавказски машеннаькъа начальника **Г. И. Кадагидзес,** Эстонски ССР «Винни» яхача опорно-хьокхама совхоза директора **Х. П. Калласте,** Армене КП Ерevански горкома хьалхарча секретара **Л. П. Гарибаджаняна,** форда флота министра **Т. Б. Гуженкос,** КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **С. С. Апряткина,** Туркменски ССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела **Б. Ф. Бурашникова.**

Цу тIехь, «1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера плана хьакъехьарен 1972 шера СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен плана хьакъехьарен», «1972 шера СССР Паччахьалкхен бюджета хьакъехьар а 1970 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра хьакъехьара а» докладаш йийца яьлар Къамий Совет.

26 ноябре болх дIахо бергба СССР Лакхехьарча Совета сессе.

ТАСС.

Сунженски района «Победа» яхача колхозе цIи хеза ва тракторист Котельников Александр.

ХIанз из ва хьалхле лелаеча № 2 йолча бригаде. ХIанзалца лаьтта овхаш, ялат дIадувш хинав Александр. Уж балхаш деча хана шийгара массаза а хьокхам телаш, кхыча механизатораштa новкъостал деш хьавенав из.

ХIара дийнахьа лаьтта ахара йола нормаш тIеххкоачашйора Александра ше из болх бе хьожаваьча хана. Агротехнико яххача тайпара нийса, дика кIоаргал йолаш оахар цо из.

Из бехктокхамера болх чакхбаьлча механизатор Котельникоа хьожавир ший гусеничии тракторца кхы а бехктокхамерча балха: гурахьа дув ялаташ дIаде. Толамца чакхбаьккхаб цо из болх. Ялаташ дIадувча хана цунна моллагIа а саг дIатIавахача гуш дар цо лелаю трактор тай техача сяна нийса йодилга. ХIаьта цунга хьежжа хулар мугIараш а.

— Из ва тха дикагIболча механизаторех цаI. — йоах цунах колхоза кулгалхоша.

ХIаьта чIоагIа лоархI из цун новкъосташа - механизатораша а.

ХIанз из ва кхашка моттигера удобренеш дIакхухьаш.

СУРТА ТIА: Котельников Александр.

С. ХАКИЕВА сурти тексти.

«СЕРДАЛО»

3-гIа оагIув, 27 ноябрь, 1971 шу.

Кхебе коммунисташ-ленинцаш

IИЛМАН ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Укх деношка ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкомо, республика просвещене Министерства, хьехархой говзал лакхъяра институто, пионерийн дешархойн республиканск Дворецо цхьана чакхъяьккхар «Кхебе коммунисташ-ленинцаш» яхача темах йола Iилман - практически конференци. Конференце доклад яьча ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара П. Н. Громова дийцар:

— 50 шу гаргга ха я В. И. Ленина цIерагIча пионерски организацена кулгалдара даькъера парте хьалхашка оттадаь декхар Ленинскн комсомоло кхоачашду. Укх тIеххьарча хана вай республика комсомола комитеташа тоадаьд пионерски организацешта кулгалделга. Кастта пионерски организаце 50 шу дузаш хиларца дувзаденна пионерий Эррнгсоюзни IV слето «Массаза а кийча!» яха Марш кхайкаьй. Цу марша бокъонаш дIайовзийташ дукха болх баьб Нохч - ГIалгIай пионерски организаце областной Совето, районийн советаша, шефски болх беча предприятейи школайн комсомола комитеташа, пионерски советий дружинаша.

ВЛКСМ XVI съездо белгалдир пионера керттера декхар дешар хилар. Цудухьа пионерски организацеша шоай болх вIаштIехьбоах цхьаккха а пионер дешара тIехьавусаш хургвоацача тайпара, хIара пионер моллагIча а цхьан кружоке дакъа лоацаш хургволаш, ше дакъа лоацача искусства, Iилман, техника оагIон пропагандист цунах хургволаш.

Вай республике болх беш я 294 юнатски, 512 технически, кхы а дукха предметни кружокаш, ханхаштахьа чакхдоах «Деррига а халов», «Сакъердамеча хIамай дунен тIа» яха дагахьара журналаш. Цул совгIа республика дуккхача школашкарча берригача пионераша дешарах кхеташ хилар 100 процент йолаш деш.

Дика дешара боарам айбеча лоархIаме дакъа лаца декхарийла я комсомольскии пионерскии организацеш. Вайна хIанз а карагIдаьнадац лерхIача боараме дешар тоаде. Из мадарра бакъду укх дешара шера хьалхарча четверте пхе эзар пионер дешарах тIехьавусаш хинна хиларо.

Кхувш йоагIа тIехье Ленински хьисапе уйла е, деша, къахьега, вахарах кхета Iоамаярал сийдолашагIа гIулакх дац. Цу хьакъехьа дика болх баьб тIеххьарча хана. Школашка болх беш ленински шийтта музейи уголоки яр. Уж музейяш хIанз болх беш я. Цу хьакъехьа хьокхаме ба Ведана района МахкетIарча юкъерча школа къонача краеведий, Къилбаседа - ХIирий Пригородный района Майское яхача юрта школаца доттагIал леладеча Наьсарен № 1 йолча школа пионерий болх.

Боккхача лоархIаме да дешархошта интернационализма, атеистически, тIема - патриотически, къахьегама кхетам балара дешаш а. Царех хIарадар хьайийцача дукха дувца йиш я комсомольски, пионерски организацешта карагIдаьнарех. Цу хьакъехьа йоккха опыт Iоаяьй Гудермесса, МалгIабика, Грозненски, Сунженски, кхыча районий дуккхача школаша. Из опыт йовза еза, цох пайда эца беза, йоаржае еза.

Цхьабола пионерски вожатеш балха эсала ба. Республикерча 459 вокххагIча вожатех ткъеста мара вац КПСС членаш кандидаташ, 36 ва лакхереи, чакхъяьккханза лакхерен образовани йолаш вар. Цул совгIа Советски, Ножай - Юрта районии цхьяццайолча юрташка юкъера а образовани йоаца вожатеш ба болх беш. Цунца дувзаденна да цхьаццайолча пионерски организацей болх эсала вIаштIехьбаькха хилар а.

Коммунистически кхетам балара декхар кхоачашдеча лоархIам болаш да школана, дезала, общественноста, комсомола юкъе бувзам хилар. Цар массане а шоашка кхоачача даькъе мадарра кхоачашде деза шо-шоашта хьалхашка латта декхараш.

Докладчика къамаьл даьццачул тIехьагIа дош дийхар Грозне горОНО заведующе заместитела Е. Л. Гельмана. Пионерски балха организатораш декхарийла ба, аьлар цо, пионерски дружина балха перспективни планировани е новкъостал де, йоккхийча мероприятей планаш уттае а уж чакхъяха гIо де а, вожатеша денна беча балха гIо де. Бакъда, цох доалаш дац гIулакх. Пионерски балха организатор декхарийла ва пионераша шоашца болх бе а, хIаьта цу балха хьакъехьара педколлективаи комсомолан юкъера бувзам чIоагIбе а.

Пионерски балха юкъе лоархIаме моттиг дIалоац патриотически балхо. Цу хьакъехьа дийцар отставке волча инарал-майора, «Зарница» яхача тIема - спортивни республикански ловзара командующе М. П. Попкова. Комсомольский пионерский организацей декхар да идейни кIоарга тешам бола кагирхой кхебар. Цу хьакъехьа боккхача лоархIаме да «Зарница» ловзар. Цо гIо ду дисциплина чIоагIъе, гера кхувса, бувзама средстваца болх бе бераш Iоамаде, кхыйолча дуккхача отраслеех навыкаш яла.

Геттара лоархIаме ба школьни музеяша бу болх а. Дуккхача школашка укх тIеххьарча шерашка болх беш я тIема сийлен музеяш. Цар советаша планаш уттаю шоай балха: ветеранашца вIашагIбеттабалара, тIом лаьттача моттигашка экскурсеш яра, ветеранех материал гулъяра, вIашагIъехк поискови группаш.

Пионерски организаце болх тоабара хьакъехьарча шефски балха лоархIамах дийцар Н. А. Анисимова цIерагIча НГНПЗ ВЛКСМ комитета секретара А. Колкова:

— ХIара шера чIоагIлуш боагIа тхоцеи № 6 йолча школа пионерски организаценеи юкъера бувзам. Дешара шу доладале хьалхха вIашагI а кхийте цхьана оттаю чакхйоахаргйолча мероприятей план. ХIара класс хьожаю къаьст - къаьстача установке. Тхо гIерт керттерча даькъе, дешархошта къахьегама лостам бала. Массехк шера болх бу дешархоща «Мала хила безам ба хьа?» яха хаттар оттадале. Завода болхлоша хьалхагIа хIара профессех лекцеш еш школе, тIакха дешархоша экскурсеш ю заводе. Цох пайда боал — берашта маярра йовз специальносташ, хIаране шийна дукхагIа езар хорж.

Школьни пионерий отрядийн дружинайн болх тоабара пионерски организаце районни Совета лоархIамах дийцар пионерски организаце Сунженски районни совета председатела В. Чекунова. Кхоачашъе оттаяь хIара мероприяти, аьлар цо, дешархой ханага хьежжан «Массаза а кийча» яхача марша бокъонашка хьежжан оттаю. Царех я оаха чакхъяьха «Тоха фата» яха кинофестиваль, «Иразе да хьа берал» яха берий суртийи скульптурайи конкурс, кхыяраш. Дукха я чакхйоаха мероприятеш. Уж ерригаш а школай пионерски организацеша бу болх тоабара тIаерзаяь я. Цар чулоац дешара, спортивни, тIема-патриотически, къахьегама, атеизма, лоацца аьлча, коммунистически кхетам болаш кагирхой кхебара деррига дешаш.

Iилма - практически конференце балхо итогаш йир дешара кагирхой коммунистически кхетамца кхебара цар дика дешара баьча балха, белгалдир дIахо йодача хана де дезар. Пионерски организацей болх дIахо а тоабара тIаийцар хоадам боллаш йола рекомендацеш.

Укх шера духхьашха гулбелар уж цхьана Донбасса столице—болхлой классеи колхозни ахархойи къахьегама династей викалий ерригсоюзни вIашагIкхетар хиннача Донецке.

Ткъаь пхийтта шу дIадаьннад. ХIаьта коммунистически къахьегама фронте йоахача кердача рекордаша къаьгга бакъдеш хьахьокх советски халкъа традицеш йоахалгара йоахалга ювлаш хьайоагIаш хилар, къахьегаме хадданза турпал коталонаш йоахаш хилар. Къонгаша дIахо кхухь даьй гIулакх, тешшаме кхоачашду цар васкеташ.

Комбайнаца кIор баккхара гIулакха дунеи керда рекорд оттаяьй укх шера «Трудовская» яхача № 5-бис йолча донецки коммунистически къахьегама шахтерча Стрельченко Ивана комсомольско-кагирхой бригада.

Стрельченко Иван—СССР Лакхехьарча Совета депутат, Украина Компарте ЦК член, Социалистически Къахьегама Турпал. Из — кховзткъе пттлагIча шерашкара стахановец, легендарни забойщика сийле йиза хьаллоаттаер.

Сурта тIа: къахьегама ветеранаш (аьрдехьара аьттехьа) Социалистически Къахьегама Турпал П. Кривонос, А. Бусыгин, Социалистически Къахьегама Турпалаш М. Виноградова, А. Стахановн.

К. ДУДЧЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬИНАР ДОЛА МЕХКАРИЙ

Назрановски трикотажни фабрика основовязальни цехе дика къахьегаш ба мехкарий Эльжаркиева Рая, Цолоева Хьанифа, Дзаурова Лейла. Цар озмал тайп-тайпара яле а хIараяр балха тIакхувш я.

1966 шера Назрановски профессионально - технически училище деша яхар уж кхоккхе а. Хьехаш дола цхьаккха хIама тувла ца долийташ Iомае болабелар уж шоай балха говзал. Дикеи тIехдикеи дешар чар, тIехьабусача новкъосташта гIо дора. 1968 шера мехкараша тIехдика чакхъяьккхар технически училище.

Трикотажни фабрика основовязальни цехе балха баьхкар къона специалисташ. Царех моллагIъяр а машенаца болх бе йолаяла йиш йолаш яр. Цу цехе чакхъяьккхар цар практика. Цига балха баьхка цхьа кIира доаллаше а сага новкъостал доацаш болх бе баьлар мехкарий, хьалхарча юхьигагIа халонаш нийслора, цхьабакъда, хьинар долча мехкараша эшайора уж. Лоацача хана сакхат доацаш продукци дIатела болабелар уж.

Продукци дика хиларах кхоачамбаь Iанзар къона болхлой, уж къовсам лоаттабе баьлар кхомбара тIехьа а. Цу даькъе цар дика ка а ювлар. Цхьан професех кхоачамбаь Iе дага хиланзар Эльжаркиева Рая. Цуи дехарах цеха кулгалхоша заправщицалла хьожайир из.

Иштта къахьегаш йолча шоай новкъоста тIехьа ца бусаш ба Хьанифаи Лейлаи. ХIара сменагIа цаI-ах е пхиъ норма кхоачашъю цар. ХIаьта Рая хIанз 5-ча разряда заправщицалла болх беш я.

Цу кхаь къонача болхлочоа тийнхай Сийлен грамоташ, ахчан совгIаташ.

Хьинаре къахьегарал совгIа общественни балха тIа а дакъа лоац Эльжаркиева Раяс. Из я профсоюза цеховой комитета член, коммунистически къахьегама ударник яха цIи яьккхай цо. Дукха ха йоацаш Рая хержай Назрановски райсовета депутаталла.

Иштта я Дзаурова Лейла а. Цеха пенгазета редактор я комсомолка. Из хержай райсовета депутаталла.

Массехк шу да Евлоева Хьанифа профсоюза цеховой комитета член йола а. Дукха ха йоацаш коммунистически къахьегама ударник яха цIи яьккхар цо.

С. АУШЕВ,
Назранерча трикотажни фабрика мастера гIонча.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ОБЩЕСТВЕННИ АКТИВ

Укх деношка Октябрьски райисполкоме общественникий, уличнн комитетий, новкъостий суда, квартальнеи актив хилар. Гулбенарашта хьалхашка къамаьл дир райисполкома председатела Х. З. Алиева. Общественноста декхарех, Советий болх тоабарах, района санитарни хьал тоадарахи Грозненски горсовета соцамаш кхоачашдарахи дийцар цо. Цул тIехьагIа райисполкома чурча гIулакхий отдела начальника Р. Д. Жвалюка районе общественни порядок лораярахи из болх тоабарахи дийцар.

ДикагIа болча общественникашта Сийлен грамоташ, кхыдола совгIаташ делар. Царех ба уличнн комитетий председателаш А. З. Конова, У. А. Азимов, Л. П. Соколовская, кхыбараш.

В. КОНАДРАЙ,
Октябрьски райисполкома бехктокхаме секретарь.

Тахани кхоанеи хургда

27 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 10.00. «Страна пионерия» яха дешархошта лаьрхIа киножурнал. 18.00. НГНПЗ общежити. «Хургвола саг миштa хургва аьнна хет хьона» яха диспут. 19.30. Классически музыка езарий клуб. Даргомыжске «Русалка» яхачеи Чайковске «Евгений Онегин», «Пиковая дама» яхачеи операшкара фрагменташ.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Седкъилг» яха кинотеатр йийлла я. «Октябро хьакхеллараш» яха кинофестиваль. 12.00. «Луноход», «Бригантина» яха клубаш. Литературни викторина. 12.30. «Чайка» яха клуб. «Нохч-ГIалгIай пионерски организаце истори» яха беседа. 16.00. «ЛадувгIа Нохч - ГIалгIай ашарашка» яха духовой оркестра выступлени. 17.00. «Халкъий доттагIал — СССР низа лард» яха лекци. 18.00. «Къахьегами иллии машаре дах» яха кагирхой салаIара сайре. 18.00. «Обществана духьалара явленеши уж дIаяхара лоаттабу къовсами» яха лекци.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 18.00. «Поэзи—сина музыка» яха тематически сайре.

Пролетбата культура цIерагIара ЦIа. 18.00. «Пачхаьхалкхеи бокъон» яха лекци. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

КИМ цIерагIара клуб. 17.00. «Пятилетка гIа бовх мехка гIолла» яха кинопанорама. «Ер я са Даьхе» яха фильм. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

28 НОЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. «Малышок» яха берий кинотеатр йийлла я. 12.30. «Искорка» яха клуб я болх беш. 16.00. СалоIача ден лекторий. «ТIехьалена йиса хIамаши бокъон» яха лекци. 18.00. НГНПЗ общежити. «Сагах доала дика дар лаха» яха библиографически обзор. 19.30. Вай ханарча бальни халхарий сайре.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Седкъилг» яха кинотеатр йийлла я. 11.30. «Бригантина, «Луноход», «Чайка» яхача клубашта юкъера шахматни турнир. 13.00. Теникий театра «Колобок» яха спектакль. 16.00. Iилман популярни фильмаш хьокхаргда. 20.00. «Даьй сий лакха лоаттадергда вай» яха тематически сайре.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 17.30. «Безача мехка гIолла» яха кинолекторий.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 17.00. «Хими — Iалашон дIоагIа» яха беседа. 20.00. «Орфей» яхача инструментальни ансамбла выступлени.

КИМ цIерагIара клуб. 13.00. Берий киноутренник. «Хьал миштай компани» яха фильм. 14.00. «Республик советских» яха кинофестиваль. «Грузински ССР» яха фильм. «КПСС XXIV съезд къахьегамхой хьал — торо дегIайоалаярах» яха лекци.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 10.00. «Къона ленинец» яха кинотеатр. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 ноябрь
ТЕЛЕВИДЕНИ

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Массанена йола гимнастика. 9.35 — Кердадараш. 9.40 — Города Москва духовой оркестрий смотра лауреатий хора концерт. 10.30 — Бераштa. Фильм. 11.00 — Бераштa. «Красавица», яха художественни фильм. 12.05 — Киножурнал. 12.15 — «УнахцIено». Iилман - популярни программа. 12.45 — «Юртагара юрта» яха кагирхошта йола передача. 13.00 — «Карусель». Телевизионни художественни фильм 14.35 — Симфонически оркестра концерт 15.35 — Москверча композиторашца вIашагIкхетар. 17.00 — «Телезуз» яха сатирически журнал (нохчий меттала). 17.20 — Бераштa дола мультфильм. 17.45 — Нохч - ГIалгIай Госфилармоне эстрадни группе концерт 19.15 — Киножурнал. 19.25 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.40 — Передачай программа. 19.45 — Артлото. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Пан Володиевский» яха художественни фильм (1 сери). 22.40 — Концерт. 23.25 — Кердадараш. Передачай программа.

28 ноябрь
ТЕЛЕВИДЕНИ

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Бераштa йола IуйранаIара гимнастика. 9.15— Кердадараш. 9.30 — Бераштa. «Гургал бетта сахьат. 10.00— «Музыкальни киоск». 10.30 — Кагирхошта. Олимпиада 2-ча тура хаттарашта дола жопаш. 11.30 — Хьалхара дIадаха лела выставка. Телевизионни очерк. Передвижникий товарищества хьалхарча выставка бIаь шу дизарга. 12.00 — Бераштa. «Кхо банан» яха мультфильм. 12.15 — Сийрда парус. Лакхерча классашка деша баIаIашта йола передача. 13.05 — «Господин Никто» яха художественни фильм. 14.50 — Киножурнал. 15.00 — Советски эскадрен, флотен бIуьхошта. Львовере передача. 15.30 — Къамаьлаш ду СССР Лакххехьарча Совета депутаташа, 15.40 — Телехьажархой заявкех дола концерт (нохчий меттала). 16.10 — 1971-ча шара пачхьалкхен премей лауреаташ. Кинопередача. 16.50 — «Хозле, са республика». Халкъа творчества телевизионни фестиваль. Заводской район. 17.40 — Гойтов ваь 75 шу дизарга. 18.00 — Фигурни совлазаш хахкара йола Дунен халкъашта юкъера яхь. Ленина цIарагIча Центральни стадиона Спорта Дворецара передача. 20.45 — «Ха». Информационни программа. 21.15 — «Пан Володиевский» яха художественни фильм (2 сери). 22.35— «Карусель». Телевизионни обозрени. 23.15 — Кердадараш. Передачай программа.

РАДИО

27 ноябрь
РАДИО

6.30 — Юртара вахар. (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — «Къопал» (эрсий меттала). 15.20 — Концерт (эрсий меттала). 16.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал. 18.30— «ДIалокх Мальсагова Лайлас» яха концерт (гIалгIай меттала).

28 ноябрь
РАДИО

6.30 — Лаьттара лар (эрсий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.20 — «Ленинан искъ» газета обзор. 8.25 — Шоана дукхаезача ашарай концерт. 15.15 — Передачай программа. 15.20 — Ленина орден лелаеш вар яха Чалаева очерк (нохчий меттала). 15.40 — Массанахьа дика нах ба. 15.55 — КIирандийнахьара музыкальни программа. 16.25 — «Наха лаьр дуар» яха Осмиева дувцар (гIалгIай меттала). 16.45 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 18.30 — ДоттагIий, шун письмоех дола концерт (нохчий меттала).

Доазол дехьара

ТЕРКАМА ЮКЪМОТТИГЕ

БЕРЛИН. «Парте XXIV съезд хинначул тIехьагIа КПСС ЦК баьча дунен халкъашта юкъерча балхах» КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад йийша а йийца. Пленумо цхьа барт болаш мога а бир, бизза хьал а лаьцар КПСС XXIV съездо белгалъяьккха йоккха программа кхоачашъеш Политбюрос баь практически болх, яхаш язду «Нойес Дойчланда». Пленумо белгалдаьккхар, дувц дIахо газето, социалистически мехкий содружество дунен капитализмана духьалара керттера низ, хIанзарча кортамукъален боламий низ бола чIоагIало хинна хилар а йолаш хилар а. «КПСС-ен Советски правительстваи ленински арахьарча политика лакхъю дунен социализма позицеш», — йоах «Берлинер цайтунга».

БУДАПЕШТ. «Берригача советски коммунисташа, дерригача советски халкъо цхьа барт болаш хьаллоац КПСС арахьарча политика никъ, — иштта керте а яздаь «Непсабадшаг» яхача газето арабаьккхаб «Парте съезд хинначул тIехьагIа КПСС ЦК баьча дунен халкъашта юкъерча балхах бола» КПСС ЦК Пленума соцам.

Газето белгалдоаккх Европе кхерамзлени вIаши гIулакхаш леладарен дешай хьакъехьара совещани эггара гаргагIча хана е аьнна Советски Союзои кхыча социалистически мехкашеи оттаяь предложени тIа-тIа чIоагIагIа хьаллоацаш хилар Пленумо лоархIаме лоархIилга.

СОФИЯ. Хьалхарча оагIонаш тIа доккхийча алапашца «Советски машар безача политика толам», «Хадданза дIахьош бола арахьарча ленински политика никъ» аьнна керте а яздаь, болгарски газеташа арабаьккхаб «Парте XXIV съезд хинначул тIехьагIа КПСС ЦК баьча дунен халкъашта юкъерча балхах» КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева докладах бола КПСС ЦК Пленума соцам. Кепайоазоно белгалдоаккх КПСС XXIV съезда арахьарча политика программа кхоачашъеш КПСС ЦК Политбюрос баь болх цхьа барт а болаш Пленумо могабаь хилар.

БЕЛГРАД. КПСС ЦК Пленумо боккха мах бир империализмана чIоаггIа хIама тохари кортамукъален революционни болам хьаллацари тайп - тайпара общественни строй йола пачхахьалкхенаш машаре яхарца цхьана нийсдеш КПСС-еи Советски правительстваси дIахьош йолча арахьарча политика, йоах «Политика» яхача газета тIа. Газето белгалдоаккх Л. И. Брежнева Франце, Югославе, Венгре, Болгаре, Германски Демократически республике яь визиташ, ФРГ канцлерца из Крыме вIашагIкхетар, хIаьта иштта Н. В. Подгорнеи, Л. Н. Косыгинеи доазал дехьарча цхьадолча мехкашка яь визиташ боккхача лоархIаме хилар Пленумо белгалдоаккхилга.

ПАРИЖ. «Европера кхохкам мелбар, машаре дахарен вIаши пайдане дола гIулакхаш леладарен принципаш европейски мехкаша практически юкъейоалаяр — хIанзарча дунен халкъашта юкъерча керттерча проблемех цаI я», — яхаш белгалдоаккх «Юманитес», парте XXIV съезд хинначул тIехьагIа КПСС ЦК-ас баьча дунен халкъашта юкъерча балхах йолча Пленума соцама изложени луш.

«Фигаро» язду Пленуме белгалдаьккхар советско - французски отношенеш, Пленумо йийцама хиллара, дерригача доакъошка, эггара хьалха политически даькъе а долаш, кердача, кхы а лакхагIча боарам тIа йоалаш дIахо а дегIаяхкар боккха лоархIам болаш хилар.

РИМ. Итальянски газеташа, КПСС ЦК Пленума болх боашхаш, белгалдоаккх из хьежа дешаи тIаийца соцамаши лоархIам болаш хилар. «Унитас» йоах парте XXIV съезд хинначул тIехьагIа КПСС ЦК баьча дунен халкъашта юкъерча балхах болча Пленума соцамо хьахьокх машари дунен халкъашта юкъера кхеразмлен чIоагIъяра гIулакха тIехь Советски Союзои кхыдолча социалистически мехкашеи деча «машаре тIагIортара» лоархIам. Советски Союза хадданза йолча машар безача политикас, цо леладеча арахьарча политика лоархIамерча гIулакхаша дунен арене сий даьккхад Советски Союза, новкъостал ду социализман дерригача прогрессивни низийн позицеш чIоагIъяра, йоах «Унитас».

(ТАСС).

ХАЛКЪИ ПАРТИИ ЦАI ДА

ПРАГА, 25 ноябрь. (ТАСС). Ю. Фучика цIерагIча столични парке хиннача Прага харжархой хоржамашта хьалхарча собране къамаьл дир КПЧ ЦК Генеральни секретара, ЧССР Къаман фронта ЦК Председатела Г. Гусака.

Тахан Чехословаке эттача хьала мадоагIара да общества массе тайпарча наьха дола политически производственни хьинар, цар цхьоагIон лакха боарам, общественни вахарцара пар лакхлуш бола безам. ХIанз республика Iалаьмате дукха къахьега нах кхотабенна ба Чехословаке Коммунистически партенеи Къаман фронтаи гонахьа.

1969 шера апрель беттал тIехьагIа вай хьадла къонсам лоаттабир аьттехьарчеи антисоциалистическии низашта духьал, аьлар дIахо Г. Гусака. Къовсаме котдаьлар вай. Вай Коммунистически парти ши шуи ах шуи даьнначул тIехьагIа юха а кхотаенна, чIоагIъенна, денал дола организаци хинна дIаэттар, ше хьалха хинначул а кхотаеннагIеи чIоагIагIеи хинна хила а мег.

КПЧ ЦК Генеральни секретара дIахо белгалдаьккхар тахан Чехословаке дунен хьалкъашта юкъера хьал чIоагIа хилар, цуи Советски Союзацареи кхыча вежарашха долча социалистически мехкашцарен доттагIал хьалхарчул чIоагIагIа хилар, доттагIашца вIаши леладу массе а оагIорахьара гIулакхаш шерлуш хилар. Духхьал из бахьан долаш, аьлар цо, йиш хул вай воай чура проблемаш лелае. Хала кризис дIаяьккхачул тIехьагIа Iаьдал болхлой класса бе доалла, экономика толамца дегIайоагIа, къахьегамхой вахара боарам лакхлу, хIара гражданин ший кхоапарча денах бIубенна вола дегIаена социалистически пачхахьалкхе а хинна дIаэттай Чехословаки.

Къамаьл даь чакхвоалаш Г. Гусака белгалдаьккхар республика викалий органашка хоржамашка кийчо яро чехословацки халкъ, цун тайп-тайпара бола берригa пах кхы а чIоагIагIа кхотабара гIо даь хилар, КПЧ-и ЧССР Къаман фронтен программа кхоачашъеча хьинар долаш дакъа лацара берригa къахьегамхой тIахьийхар.

Керда Белград — иштта цIи тиллай Сава яха хий Дунаех дIакхеттача югославски столице хьалъеш латтача чуIеча цIеной районах. Мадарра аьлча, 240 эзар сага ваха лаьрхIа бIарчча город я из. ХIанз 108 эзар саг вах укхаза. Iилмаи культураи лоархIаме центр а хинна дIаоттаргья керда район.

СУРТА ТIА: Кердача Белградера чуIа цIенош.

В. ЕГОРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЕРРИГАЧА ЕВРОПА ЮКЪАРА СОВЕЩАНИ ХЬАЛЛОАЦАШ

ЛОНДОН, 25 ноябрь. (ТАСС). Англе тIа-тIа чIоагIагIа хьадех правительствагара кхерамзлени вIаши гIулакхаш леладарен дешай хьакъехьара Европа юкъара совещани гулъяра духьале елга сацийтар. СихагIа из совещани, иштта Европа халкъий ассамблея а, гулъяра тIехьа бувла парламента членаш, тIа-тIа дукхагIа хул, царца ба лейбористски парте хьалха хинна председатель Ян Микардо, машаран герз дIадаккхарап тIеххьарча болама юкъе вовзаш дакъа лоацаш хинна Фрэнк Оллаун. Европера кхохкам дIабаккхарап Европе вIаши леладу гIулакхаш дIахо а дегIадоаладараи тIадерзадаь гIулакхаш хьаллоацаш йолча кампанена юкъе хьинаре дакъа лоац керттерча профсоюзни деятелаша, царца Англе эггара йоккхагIйолча транспортнии квалификаци йоацачен болхлой профсоюза генеральни секретара Дж. Джонса, машенаш еча промышленноста болхлой вIашагIкхийттача профсоюза председатела Х. Скэнлона а лоацаш.

Селхан Лондоне цу деятелаша дакъа а лоацаш хилар кийчон комитета заседани. Цун декхараштa юкъе дода Европа халкъий хургйолча ассамблеяца дувзаденна дола гIулакхаш кийчдари уж чакхдахари Европа юкъара совещани мамогга сихагIа гулъяра гIодари.

Из совещани хьаллоацаш къамаьл дир вовзаш волча общественнии политическии деятела, дунен Нобелевски преме лауреата Ф. Ноэль-Байкера.

«Морнингстар» яхача газета еннача интервью тIа, цо аьлар, ше массаза а хьаллоацаш хиннав кхерамзлени вIаши гIулакхаш леладарен дешай хьакъехьара Европа юкъара совещани гулъелга, моллагIаш дале а хьалхе а кийчдеча хьалашта духьал а ва. «Агрессивни тIом — из адамашта духьал деш дола зулам да аьнна адамаша соцадаьчул тIехьагIа чIоаггIа лоархIаме да аьлар цо вIаши леладеча гIулакхашка низ юкъебоалабе е низ юкъебоалабара кхерам тIатасса хьатIайоагIача хана шоаш дага па хилар ерригача пачхахьалкхенаша дIакхайкадар».

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозней морхаш а йолаш, делкъеле къулбехьарча районашка лоадамбоацаш догIа а делхаш, Iуйрийна цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, къилбаседа малхбузехьара гIаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 5—10, Грозне 7—9 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

ДIахорча шин дени шин буси кхаьла, юкъ-юкъе екха а екхаш, 28 ноябре наг-нагахьа йоачан а хулаш, 29 ноябре цхьаццайолча моттигашка лаьгIо йоачан а йолаш, дохк а доаллаш, малхбузехьара гIийло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 3 градус шелалгара 2 градус йIовхалга кхоачаш деношка 4—9 градус йIовхал йолаши хила а тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный-51, 364051. Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.— 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культураи, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный-51, 364051, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции. 7/84.

СФ5275. Заказ № 10139